

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

2004 MÁJ
MAJ

č. 5 (551)
CENA 2.20 ZŁ

POLSTOROČIE PLNÉ LÁSKY

ZAOŁZIE - JAWORZYNA 1938

KONZULKA SR V NEDECI

PAMIATKE NAŠICH ODBOJÁROV

16. novembra 1997 navštívil Krempachy vtedajší predseda Národnej rady SR a dnešný prezent SR Ivan Gašparovič, kde sa zúčastnil osláv 50. výročia nášho Spolku. Počas osláv o.i. odovzdal vyznamenania našim odbojárom. Na našom zábere vyznamenáva medailou SNP Františka Nemca z Novej Belej. Foto: J. Šternogá

Veľvyslanectvo Slovenskej republiky vo Varšave
a Generálny konzulát Slovenskej republiky v Krakove
si Vás dovoľujú pozvať
na predstavenie
činohry Slovenského národného divadla z Bratislavы
Tančiareň
v réžii Martina Hubu
ktoré sa uskutoční dňa 15. mája 2004 o 19.00 hod.
v Národnom divadle vo Varšave
sala Bogusławskiego
Plac Teatralny
Je to tancom vyjadrená história Slovenska od rozpadu Rakúsko-Uhorska po rozdelenie Československa.
Účinkujú o.i.: Ladislav Chudík, Emília Vášáryová, Kamila Magálová.
Prosíme záujemcov z radov krajanov, aby sa prihlásili na sekretariáte ÚV SSP v Krakove. Dopravu do Varšavy zabezpečí Veľvyslanectvo SR vo Varšave.

V ČÍSLE:

Vzájomná podpora a úcta	4-5
Polstoročie plné lásky	5-6
Materské školy na Orave	6-
Lipnický nestor	8-9
Pamiatke našich odbojárov	9
Zaolzie – Jaworzyna 1938 (1)	10-12
Požiarnici v Repiskách	12-13
Konzulka SR v Nedeci	14-15
Horčičné zrnko...	15
Zo života obce – Dolnej Zubrince	16-17
Z dejín fridmanského zboru	18
Kraslice z Kysúc	19
Záujem o slovenčinu	20-21
Povedka na voľnú chvíľu	22-23
Čitatelia – redakcia	29-28
Poľnohospodárstvo	29
Mladým – mladším – najmladším	30-31
Šport a ekonomika	32
Učíme sa háčkovat'	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava – humor	36-37
Zaujímavosti	38

NA OBÁLKE: Novozvolený prezent SR (predtým predseda NR SR) Ivan Gašparovič s predsedom SSP Jozefom Čongvom počas osláv polstoročia nášho Spolku v Krempachoch v r. 1997. Foto: J. Krištofek. Návrh obálky: E. Koziołová

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www. tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

*Zrealizowano przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury*

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Peter Kollárik, Agáta Klukošovská

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lídia Mšálová

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał,

I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego
lub bezpośrednio wpłatą na konto:

Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2,20 zł, półroczne - 13,20 zł, rocznie - 26,40 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstu, rysunków i fotografii
redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów
oraz zmian tytułów nadesłanych tekstu.

Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych,
nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

Nakład 2300 egz.

Ivan Gašparovič prezidentom SR

Končí sa päťročné funkčné obdobie prezidenta Slovenskej republiky Rudolfa Schustera. V súvislosti s tým boli na Slovensku vyhlásené voľby nového prezidenta, ktorých prvé kolo sa konalo 3. apríla 2004. O funkciu hlavy štátu sa uchádzalo 11 kandidátov: Vladimír Mečiar, Ivan Gašparovič, Eduard Kukan, Rudolf Schuster, František Mikloško, Martin Bútorá, Ján Králik, Jozef Kalman, Ján Šesták, Július Kubík a Stanislav Bernát.

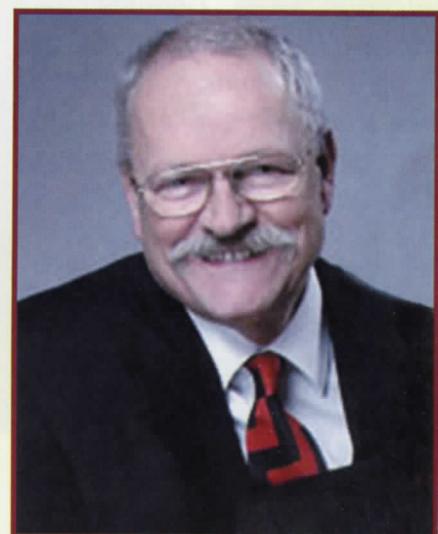
Kedžže žiadali z kandidátov nezískal nadpolovičnú väčšinu hlasov, preto sa víťazi kola – V. Mečiar (32,73 % hlasov) a I. Gašparovič (22,28 %) stretli v druhom kole, ktoré sa konalo 17. apríla t.r. Podľa oficiálnych výsledkov, ktoré zverejnila Ústredná volebná komisia, bol za prezidenta SR zvolený IVAN GAŠPAROVIČ, ktorý získal 59,91 % hlasov, kým jeho protikandidát V. Mečiar – 40,09 %. Volebná frekvencia bola pomerne nízka – 43,5 % oprávnených hlasovať.

• • •

Ivan Gašparovič sa narodil 27. marca 1941 v Poltári. V rokoch 1959–1964 študoval na Právnickej fakulte

Univerzity Komenského v Bratislave a po skončení štúdia začal pracovať na Okresnej prokuratúre v Martine, neskôr na Mestskej prokuratúre v Bratislave. V roku 1968 začal učiť na Katedre trestného práva, kriminológie a kriminalistiky FF, kde získal hodnosť kandidáta vied a docenta. Po nežnej revolúcii sa stal prorektorm UK a od marca 1990 generálnym prokurátorom Česko-slovenskej federatívnej republiky v Prahe. O dva roky neskôr sa vrátil ako pedagóg na Právnickú fakultu UK do Bratislav, kde pôsobil ako člen Vedeckej rady. V r. 1992 vstúpil do Hnutia za demokratické Slovensko, z ktorého o desať rokov neskôr vystúpil na protest proti nedemokratickým spôsobom jeho riadenia. V roku 1992 ho zvolili za poslancu SNR; vzápäti sa stal predsedom Slovenskej národnej rady a neskôr Národnej rady SR (na tomto poste pôsobil do r. 1998). Významne sa podieľal na odbornej príprave prvej demokratickej Ústavy SR z 1. septembra 1992. Jeho meno sa významne spája so vznikom nezávislej, demokratickej Slovenskej republiky. Ako prvý slovenský štátok sa 1. januára 1993 prihovoril občanom samostatného štátu. Od r. 1998 ako poslanec pracoval v ústavoprávnom, mandátovom a imu-

I. Gašparovič medzi krajanmi v Krempachoch

Prezident SR Ivan Gašparovič

nitnom výbere NR SR. V roku 2002 založil Hnutie za demokraciu, ktorého sa stal predsedom a súčasne sa vrátil ako pedagóg na Právnickú fakultu UK. Je ženatý, má dve deti – dcéru Denisu, ktorá je kommerčná inžinierka a syna Iva, ktorý pracuje ako kardiochirurg v Bratislave.

Novozvoleného prezidenta SR Ivana Gašparoviča poznajú a milo naňho spomínajú mnohí naši krajania zo Spiša a Oravy. V novembri 1997 ako predseda NR SR prišiel k nám na návštěvu do Krempáč, kde sa zúčastnil osláv polstoročia činnosti Spolku Slovákov v Poľsku. Počas tejto slávnosti o.i. povedal: - Som veľmi rád, že sa môžem zúčastniť vášho pekného jubilea. Počul som sice, že sa Slováci v Poľsku odnárodnjujú, strácajú svoju identitu, ale to, čo tu vidím a počujem, výrazne svedčí, že je práve naopak, že si uchovávate národné povedomie a ste ako menšina životoschopní. Máte sice svoje problémy, vedť ktože ich nemá, ste však občania demokratického štátu a môžete sa smelo dožadovať rešpektovania svojich práv...

Srdečne gratulujeme pánu prezidentovi k jeho zvoleniu do funkcie hlavy štátu, želáme mu veľa zdravia a úspechov v jeho novej, zodpovednej práci a pevne veríme, že na nás nezabudne.

JÁN ŠPERNOGA

Na stránkach nášho časopisu pravidelne približujeme osudy krajanských manželských dvojíc. Tentokrát sme zaklopali na dvere Márie a Františka Milonovcov v Čiernej Horej od Tribša, ktorí prednedávnom oslavili pekné jubileum - 55. výročie sobáša.

Kým k ním prejdeme poznamenajme, že Čierna Hora bola voľakedy súčasťou tribšskej farnosti, preto aj všetky slávnosti, sviatosti, omše a iné poobožnosti sa odbavovali v tribšskom kostole sv. Alžbety, do ktorého chodili aj Čiernohorania. V roku 1949 sa v tribšskom kostole sobášili až štyri manželské dvojice z Čiernej Hory - Anna a Andrej Heldákovci, Helena a Andrej Gálikovci, Žofia a Jozef Sarnovci a spomínaní Mária a František Milonovci. Je to ozaj obdivuhodné, keď si po ro-

Mária a František Milonovci

slovenský učiteľ Ernest Maurer z Krompách, - spomína Mária. - Bol to milý a naozaj poriadny človek, ktorý nás naučil mnohemu. Mala som s ním kontakt až do minulého roka, pretože na každé sviatky som dostala od neho pohľadnicu. Teraz

maďarské básničky alebo riekanku, - hovorí František. - Ja som chodil do poľskej základnej školy a slovenčinu som sa naučil doma a potom v časoch slovenského štátu. Jeho súrodenci si postupne založili svoje rodiny a on ostal doma spolu s Jaku-

Vzájomná podpora a úcta

koch tri páry (Sarnovci sa toho pekného výročia, žiaľ, nedožili) opäť zastali pred oltárom a zopakovali slová manželskej prísahy. Je to aj príležitosť ponoriť sa do spomienok a zamyslieť sa nad tým, čo im pomáhalo prekonávať prekážky každodenného života.

Mária sa narodila 14. mája 1931 v rodine Terézie (rod. Ježierčákové) a Michala Chyžnovcov v Čiernej Hore. Mala jednu staršiu sestru, ktorá však zomrela ako dieťa, preto Mária ostala jedináčkou. Keď rozpráva o svojej sestre, ktorú sice nepoznala, tisnú sa jej slzy do očí. - Byť jedináčkou nie je dobré, niet sa komu zdôveriť, vyžalovať, ani s kým porozprávať. Vždy som závidela kamarátkam, ktoré mali súrodencov, aj keď sa niekedy na nich stázovali. Mária mala starších rodičov, ale aj väčšie gádzovstvo, na ktorom bolo treba ľažko pracovať. Od najmladších rokov teda chodievala s otcom siať a orati a v domácnosti zasa pomáhala mame. Do školy, poľskej, začala chodiť v roku 1938, ale po vypuknutí 2. sv. vojny a návrate Čiernej Hory k Slovensku, sa začala učiť po slovensky. - Učil nás

však neprišla, takže neviem, či žije. Nikdy nezabudol na svojich žiakov, dokonca nám dlhé roky predplácal Slovenku. Pred siedmimi rokmi ho boli Milonovci navštívit. Veľmi sa potešil tejto návšteve. Aj on bol párkrtá v Čiernej Hore. Nikdy nepredpokladali, že sa medzi nimi a učiteľom, ktorý ich učil len párov, nadviaže nič vzájomného priateľstva. Mária bola výbornou žiačkou, ale jedináčkou, preto ju rodičia nechceli dať ďalej učiť. Otec chcel, aby sa čoskoro vydala a mal v gádzovstve pomoc. Keď prišlo k reči o snúbeneckých časoch Mária povedala, že boli krátke a s úsmevom dodáva: - Otec chcel zaťa, čo sa mu rýchlo splnilo, pretože som sa vydávala ako osemnásťročná. Môj manžel mal vtedy dvadsaťosem rokov.

František sa narodil 9. októbra 1921 v slovenskej rodine Agneše (rod. Hudáčkovej) a Ignáca Milonovcov. Mal šiestich súrodencov - Ondreja, Šimona, Jána, Jakuba, Annu a Máriu, z ktorých žije len Mária. Jeho najstarší súrodenci Anna a Ondrej chodili ešte do maďarskej školy. - Pamätám si, že ako malý chlapec som ich neraz počul hovoriť

bom a Annou. Ľažký bol pre nich rok 1948, keď im zrazu zomreli obidvaja rodičia. Hoci mal František veľa povinností na gádzovstve, začal pomýšľať na ženbu. Nehľadal ďaleko, u susedovcov, kde bývala Maria, ktorá sa mu zapáčila. Bola šikovná, pracovitá, vždy usmiate a veselá.

Sobáš mali v Tribši 5. februára 1949. Sobášil ich kňaz Tadeusz Czerwień. Svadba bola skromná a bez hudby, pretože v roku 1948 vo februári zomrel Františkov otec a v decembri aj mama, takže sa museli uskromniť. Ako prvý v obci mali sobáš v sobotu, lebo dovtedy bývali sobáše len v strede týždňa. - Práve v deň sobáša, - spomína Mária, - snežilo, ale len mierne, a vtedy som si pomyslela, že aj život budeme mať taký mierny. Aj sme mali. Striedali sa nám radosť a starosti, nebol to život honosný, ale skôr smutný a chudobný.

Keď už boli svoji, František prišiel za zaťa a spolu s Máriinými rodičmi gádzovali. Skoro po svadbe zomrela Mária mama. - Mala ľažké detstvo a neskôr chorlavela na plúca. Zomrela v mladom veku, mala len 61 rokov, - hovorí Mária. Bol

to pre Máriu t'ažký úder. Keďže nemala súrodencov, práve mama bola jej jedinou dôverníčkou. Nestihla sa ani natesiť vnukmi, ktorých mala veľmi rada.

František pracoval v rokoch 1960-72 v TANAPE v Tatrách. Chodil do roboty na týždňovky a doma bol len cez víkendy. Zatiaľ Mária gazdovala s rodičmi a venovala sa výchove detí. Po pri gazdovstve osem rokov tkala doma pokrovce pre Cepeliu. Keď deti vyrastli, vybrala sa za zárobkom do USA, kde bola jeden a pol roka. Po návrate z USA začala pracovať v odbočke Tranského múzea v Čiernej Hore. Sprevádza turistov po skanzene zriadenom z bývalej usadlosti rodiny Korkošovcov, ktorá sa po vojne vystahovala na Slovensko. Návštěvníci si sprevodkyňu veľmi obľúbili, keďže vie pútavovo rozprávať nie len o rodine Korkošovcov, ale aj o obci a regióne. Dnes sprevádza turistov spolu s manželom. Sú to milí ľudia, ktorí si radi zažartujú. Mária má veľmi dobrú pamäť a bez rozmýšľania uvádzia všetky dátu spojené so životom rodiny Korkošovcov, ktorú veľmi dobre pozná. Dodnes udržiava s nimi kontakt.

Manželia Milonovci vychovali šest detí - Mariána, Paulínu, Vladislava, Janka, Helenku a Marienku. V dojčenskom veku im zomreli tri deti - Ján, Mária a Emil. V súčasnosti každé dieťa má vlastnú rodinu, ale nezabúdajú na svojich rodičov a často ich navštievujú. Spolu s rodičmi ostala bývať Helenka. Milonovci vychovávali svoje deti v slovenskom duchu a posielali na slovenčinu. Aj sviem 16 vnukom a dvom pravnukom hovoria o slovenčine a Slovensku. Dnes sú na zaslúženom dôchodku. Aj keď im zdravie už tak neslúži, naďalej sa živo zaujímajú o krajské hnutie a Život. Dlhé roky sa zaoberajú roznášaním Života a zbieraním predplatného.

- *Mladým a svojim deťom odkazujeme, aby žili vo vzájomnej úcte a podpore. Je to tak na začiatku spoločného života, keď mladých spája láska, ktorá sa potom zmení na vzájomnú podporu a úctu k sebe. My d'akujeme Bohu, že nám dovolil prežiť toľko spoločných rokov a dúfam, ešte zopár nám dopraje, - hovorí Mária.*

Aj my prajeme manželom Milonovcom veľa zdravia a dlhých rokov v rodnom kraji.

Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Jedným z manželských párov, ktoré v tomto roku oslavujú zlatú svadbu, čiže 50 rokov spoločného života, sú manželia František a Paulína BIELOVCI

z Harkabuza, ktorých sme nedávno navštívili, aby sme im zahľaželali a poprosili, aby sa podelili s našimi čitateľmi svojimi životnými skúsenosťami.

František Biel sa narodil 4. septembra 1928 v slovenskej rolnickej rodine Jozefa a Angely (rod. Kapušiakov) Bielovcov v Harkabuze. Mal dve staršie sestry - Máriu a Karolínu, ktoré, ziaľ, už nežijú. Detstvo strávilo doma, kde musel, ako jeho rovesníci, pomáhať rodičom na hospodárstve. - *Do základnej školy, - spomína, - v ktorej som sa učil najskôr po poľsky a potom po slovensky, som chodil v rokoch 1934 - 1941. Kedže mi medzitým ochorel otec, musel som sa s mamou a sestrami starať o hospodárstvo. Už ako 14-ročný som kosiol, oral a robil všetky najťažšie poľhohospodárske práce.*

Ako sme už viackrát písali, tesne pred koncom vojny začali na Orave a Spiši šarapatíť rôzne ozbrojené bandy. Ich brutalitu

POLSTOROČIE PLNÉ LÁSKY

zakúsiela aj rodina Bielovcov, najmä František. - *Bolo to v jeden zimný deň, - spomína, - keď nám niekto zabúchal na dvere. Keď som otvoril, zbadal som troch ozbrojených chlapov, ktorí začali kričať, aby otec zaprial koňa do saní a zaviezol ich do Podvľaka. Kedže otec bol chorý, musel som ísť s nimi ja. Keď sme došli na miesto, kázali mi vysadnúť, nechať koňa i sane a vracať sa peši domov. Hoci sme prišli o koňa, rodičia sa potešili, že som vrátil domov celý a zdravý.*

Vojna sa sice skončila, aj keď s bandami, ktoré brali občanom dobytok a potraviny, ešte dlho nemali pokoj. Ale akosi pretrvali aj toto obdobie. Čoskoro sa Františkova sestra Mária vydala za Františka Harkabuza z Harkabuza. Keďže otec bol väčne chorý, on sa stal jediným živiteľom rodiny. Preto keď mu v roku 1951 prišiel rozkaz narukovať, matka ho z vojenskej služby vyrekla. Aby si trochu privyrobil, určitý čas vozil drevo na predaj do Trstenej.

František sa medzitým spoznal so svojou budúcou manželkou Paulínou, ktorá slúžila nedaleko nich.

Paulína a František Bielovci

Paulína, rodená Zonzelová, sa narodila 12. januára 1936 v slovenskej rolnickej rodine Štefana a Márie (rod. Kierpiecovej) Zonzelovcov v Podsrní. Mala siedmich súrodencov: šiestich bratov - Štefana, Františka, Jozefa, Andreja, Eugena a Eduarda a sestru - Emíliu. Do ľudovej školy v

Podsrní chodila len štyri roky (1943-47), keďže ju už ako 7-ročnú poslali rodičia do služby. Štyri roky slúžila u gazdu Štefana Chovanca v Podsrní a ďalších šest rokov bola u Albína Harkabuza a potom u svojej tety Karolíny Šmiechovej v Harkabuze.

Paulíniini súrodenci tiež postupne odšli z rodičovského domu. Štefan, ktorý je už vdovcom, býva v Podsrní, podobne ako Eugen a Eduard, ktorí zostali slobodní. Emília (Klocová) žije so svojím manželom Jozefom nedaleko Tarnova a František s manželkou Máriou a Jozef s manželkou Danutou žijú v Opoli. Nežije len Andrej, ktorý s manželkou Stanislavou býval v Koszalíne.

Paulína svojho budúceho manžela Františka spoznala v Harkabuze. - *Mala som vtedy niečo vyše 16 rokov, - hovorí. - Hoci bol odo mňa starší o osem rokov, neprekážalo nám to. Bol veľmi milým, pracovitým a usilovným človekom a takým zostal dodnes. Začali sme sa teda stretnať a keď sa naša známost prerodila v hlboký cit, po 1,5 ročnej známosti sme sa rozhodli zobrať. Sobašili sme sa 24. februára 1954 v kostole sv. Martina v Podvľku.*

Mladomanželia začali po svadbe bývať u Františkových rodičov, kde pracovali na gazdovstve, starali sa o Františkovoho otca, ktorý zomrel v roku 1956 a doopatrovali aj jeho brata Jána Biela. Starý rodičovský dom, v ktorom žijú dodnes, si prestavali a zmodernizovali v roku 1961. Postupne sa im narodili štyri deti: Vladislav (1954), Anton (1957), Stanislav (1963) a Mária (1969), ktoré sa už osamostatnili a založili si svoje rodiny. Vladislav s manželkou Máriou a deťmi, podobne ako Mária (Bielaková) s manželom Mariánom a deťmi, bývajú v nových domoch nedaleko svojich rodičov, Anton s manželkou Teréziou žije v Podsrní a Stanislav s manželkou Helenou a deťmi býva v Cichom-Górnom.

- V roku 1960, - hovorí František, - kým som začal prerábať nás dom, pomáhal som pri stavbe domu svojej sestry Márie. Vtedy sme chovali štyri kravy, takže sme mali dosť mlieka, ktoré sme vozili na predaj do Rabky a Nového Targu, kde nám zaň dobre platili. Nejaké peniaze sme mali aj z predaja dreva a keďže sme sporili, mohli sme pomôcť pri stavbe domov aj svojim deťom. Hoci ja som od roku 1991 v dôchodeku, stále sa snažím niečo robiť a nesedieť so založenými rukami.

V posledných rokoch práca na hospodárstve prestala byť rentabilná, takže ľuďom sa žije oveľa ľahšie. Preto manželia Bielovci sa rozhodli svoje pole prepísati na deti, aby získali aspoň skromnú rolnícku penziu, ktorá by im prilepšila na staré roky. Teraz sa tešia zo svojich 16 vnukov.

Na záver mi nedalo, aby som sa ich neopýtal, čomu vďačia svoje dlhorčné manželské spolužitie. - Ani sa nám nechce veriť, - hovorí František, - že je to už vyše pol storočia, čo sme si v podvlčianskom kostole povedali svoje áno. Hoci nám neraz nebolo ľahko, vytrvali sme práve vďaka našej vzájomnej láske, porozumeniu a tolerancii.

Treba ešte poznamenať, že manželia Bielovci majú blízko ku krajanskému hnutiu, o ktoré sa dodnes živo zaujímajú. Paulína sa v tomto kontexte pochválila, že predsedu MS SSP v Podsrní Ján Zoncel je jej bratrancom. Manželom Františkovi a Paulíne Bielovcom prajeme k ich peknému jubileu veľa zdravia a krásnych, pokojných dní v kruhu rodiny.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Existencia predškolských zariadení je nevyhnutná najmä pre rodičov bývajúcich v mestách, kde mnohých nemôže odradiť ani pomerne vysoký poplatok, ktorý treba za dieťa zaplatiť. Kedže rodičia musia chodiť do práce, jediným východiskom, hoci pomerne nákladným, je umiestnenie dieťaťa v predškolskom zariadení. V poslednom období vznikajú materské školy aj na vidieku, keďže aj tam začínajú byť potrebné. Všimnime si teda, ako je to s materskými školami na oravských dedinách.

50 zlých mesačne, plus 1,70 Zl. denne za obed (v strednej skupine), kým v staršej skupine k tomuto poplatku pribúda 1,20 Zl. (denne) za služby. Deti si však nemusia do škôlky prinášať napr. uteráky, či toaletný papier a okrem toho dostávajú všetky potrebné písacie a kresliace potreby (farbičky, pastelky, lep, nožnice, hárky na kreslenie a pod.). Ak rodičia chcú, môžu prispievať na nákup knižiek alebo vymaľovánie.

Deti sú rozdelené do dvoch skupín. V mladšej skupine (3 až 5 ročné deti), ktorú striedavo vede učiteľka Elžbieta

MATERSKÉ ŠKOLY NA ORAVE

Ako som sa dozvedel, v Jablonke vzniklo 1. februára 2004 Gminné samosprávne združenie predškolských zariadení, ktorého riaditeľkou je Teresa Wójciak-Trybuła, ktorá vyučuje aj v materskej škole v Podvlku. Združenie má na starosti tri odbočky materských škôl - v Jablonke, Oravke a Podvlku, do ktorých chodí v súčasnosti 149 detí vo veku od 3 do 6 rokov.

V Podvlku sídli materská škola od 1. septembra 2003 v nových, moderných priestoroch na 1. poschodí ZŠ č. 2. Pracuje od pondelka do piatku od 8.00 do 14.00 hod. Rodičia platia za pobyt detí

Cieluchová a T. Wójciak-Trybuła (učí 4 hod. týždenne) je 17 detí. Počas mojej návštavy deti najskôr sedeli pri stole a niečo so záujmom maľovali. Potom sa však začali zaujímať, čo sa bude diať a uspokojoili sa až vtedy, keď sa dozvedeli, že chceme o nich niečo napísať a urobím im fotografiu. Učiteľka E. Cieluchová mi o.i. povedala: - O 12.00 hod. majú deti obed a potom krátky, 15 až 20 minútový odpočinok na ležadlach. Do škôlky prichádzajú rady a rovnako sa tešia na zábavy so svojimi rovesníkmi, ako aj na rôzne metodické úlohy, ktoré s nimi vykonávame. Majú rady kreslenie a písanie,

Skupina tzv. „nultákov“ v Podvlku

ale aj čítanie a počítanie. S deťmi samozrejme pripravujeme pravidelné kultúrne programy určené pre ich rodičov či starých rodičov, napr. Deň babičiek a starého otca (21.-22. januára), Medzinárodný deň žien (8. marca), vitanie prvého jarného dňa, spojené s topením Moreny (21. marca), Deň matiek (26. mája), Medzinárodný deň detí (1. júna) a pod. Deti vtedy predvádzajú, čo sa dovedely naučili, o.i. recitujú básničky, spievajú, tancujú a pod. V materskej škole organizujeme aj karnevalové zábavy, obľátkové stretnutia, mikulášske podujatia, či posedenia pri vatre. Jedna dievčinka v strednej skupine Klaudia Gribáčová je vnučkou našej krajanke Márie Gribáčovej, ktorá mi povedala, že v škôlke sa jej mimoriadne páči.

V starzej skupine je 23 detí (6-roční). Je to tzv. 0-tá trieda, ktorú striedavo vedú: bývalá dlhorocná riaditeľka materskej školy v Podvuku (1978-2004) Cecylia Bochaczyková a T. Wójciak-Trybuła (učí 6 hod. týždenne). Podobne ako v mladšej skupine, aj v miestnosti „nultákov“ prevládajú mäkké pastelové farby, takže obe učebne pôsobia veľmi pestro. Sú tu o.i. rádiá, magnetofóny, televízor, skrine s knižkami, stoly a stoličky, koberce a samozrejme množstvo didaktických pomôcok a pestrofarebných násteniek s prácamy detí. Nie div, že do škôlky prichádzajú rady. Jedným z „nultákov“ je aj syn Kristíny Gribáčovej - David.

Kedže C. Bochaczyková bola vyše 25 rokov riaditeľkou tunajšej MŠ, požiadal som ju o niekoľko informácií. - V minulosti, - hovorí, - sme v materskej škole mali jednu veľkú, okolo 30-člennú skupinu detí od 3 do 6 rokov. Kedže takúto skupinu bolo ľahko zvládnuť, rozhodla som sa vytvoriť dve menšie skupiny. Deti sú rozdelené podľa svojho veku, čo je dôležité z didaktického hľadiska a aj učiteľkám sa s nimi pracuje lepšie. Hoci niektoré deti sú spočiatku nesmelé, medzi svojimi rovesníkmi sa rýchlo prispôsobujú novým podmienkam a ľahko si zvykajú na pobyt v detskom kolektíve.

Ked' ide o ich úroveň v porovnaní s mestskými deťmi, je tu určitý rozdiel, napr. v slovnej zásobe. Väčšina detí totiž odpovedá prevažne slovami a nie veta-mi, ale nato chodia do škôlky, aby sa všetkému naučili. Preto spomínané rozdiely postupne miznú. Ako sa zdá, tunajší „nultáci“ toho vedia už pomerne dosť.

Stredná skupina detí v Podvuku

Vedia sa o seba postarať, samostatne sa obliect, najesť, zašnurovať si topánky, čomu mnohé matky doma neraz nenaučia ani prváka. Okrem toho deti získavajú v predškolskom zariadení aj ďalšie poznatky, vtom základy čítania, písania či počítania, čím sa pripravujú na plynulý prechod do 1. triedy ZŠ. Ako som sa mohol presvedčiť, mnohé z nich nielen pekne čítajú, píšu a počítajú, ale aj maluľujú. K rozšíreniu vedomostí detí prispievajú aj výlety. - S deťmi najčastejšie chodíme na kratšie prechádzky po okolí, - hovorí T. Wójciak-Trybuła, - ale boli aj v skanzene v Hornej Zubrici, v Rabke - v Rabkolande a divadielku „Rabcio“ a v kine a divadle v Novom Targu. Poznamenajme, že deti z materskej školy v Podvuku v minulosti navštívili dokonca Krakov - boli o.i. na Waweli pozriē si draka a v ZOO.

V Oravke majú v materskej škole, ktorá sa nachádza v ZŠ, jednu, zmiešanú 23-člennú skupinu 4 až 6 ročných detí, ktoré vede Elžbieta Kaźmierczyková.

V materskej škole v Jablonke sú štyri skupiny detí, ktoré učí päť učiteľiek. - V našej materskej škole, - hovorí T. Wójciak-Trybuła, - máme v súčasnosti 86 detí, jednu 27-člennú miešanú skupinu detí (3 až 5 ročné) a tri 0-té triedy, v ktorých je spolu 59 detí vo veku 6 rokov.

Deti v jablonskej škôlke trávia svoj čas v peknom a príjemnom prostredí. V čistých a farebných učebniach som si všimol, že pomôcky a knižky, ktoré práve nepoužívajú, mali vzorne uložené v pestrofarebných skrinkách a na poličkách.

Na stenách viseli nástennky s výtvarnými prácami, mapy a iné učebné pomôcky. Ani učiteľky sa na vybavenie predškolských zariadení nesťažujú. Chvália si tiež spoluprácu s gminným úradom, ktorý má na starosti spomínané predškolské zariadenia a vychádza im v ústrety.

Som presvedčený, že dnešné deti, v tom aj v predškolskom veku, sa majú naozaj dobre. Doma sa o ne s láskou starajú rodičia a starí rodičia, kym v materských školách ich zasa s veľkou láskou a trpežlivosťou vedú učiteľky. Pre malé deti sa totiž učiteľka neraz stáva veľkým životným vzorom, akousi druhou „mamou“, ktorej sa možno so všetkým zdôveriť, ktorú sa pamätá po celý život a vďaka ktorej dieťa bližšie spoznáva okolity svet a ľudí. Hoci medzi deťmi sa neraz nájdú aj malí nezbedníci, ktorí sa len fažko prispôsobujú životu v kolektíve, postupne sa ich správanie vďaka pobytu v materskej škole zlepšuje. Pobyt 6-ročného dieťa v predškolskom zariadení je dôležitý z hľadiska jeho prípravy na plynulý prechod do 1. triedy ZŠ. Už teraz by si to mali uvedomiť všetci rodičia, veď od septembra t.r. budú nulté triedy povinné v každej škole. Netreba sa o deti v materskej škole obávať. Majú tam predsa všetko najlepšie, čo si len možno predstaviť, možno aj viac, ako doma. Veľmi dobrá je tiež starostlivosť, s akou ich obklopujú učiteľky, pre ktoré nie je práca s deťmi „obyčajným“ zamestnaním, ale povolaním.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

LIPNICKÝ NESTOR

O starobe najčastejšie hovoríme ako o jesení života. Je to obdobie, kedy sa zúročujú nahromadené skúsenosti človeka a ľudia prehodnocujú svoje radosť a smútky, úspechy a neúspechy. Starí ľudia vtedy obvykle trávia čas so svojimi deťmi a vnukmi, spomínajú na svoju mladosť, delia sa s nimi svojimi životnými skúsenosťami. U našom putovaní za najstaršími krajanmi sme tentokrát zavítali do Veľkej Lipnice-Privarovky, kde žije 95-ročný Florián BANDYK, ktorého životné osudy cheme teraz predstaviť čitateľom života. Keďže dedko od jesene minulého roka chorlavia, v našom rozhovore sa zúčastnila aj jeho manželka Anna, s ktorou prežil úctyhodných 63 rokov.

U službe

Florián Bandyk sa narodil 4. júna 1909 v slovenskej rolnickej rodine Jozefa a Márie (rod. Studentovej) Bandykovcov vo Veľkej Lipnici. Mal ôsmich súrodencov: piatich bratov - Jozefa, Ignáca, Antona, Karola a Jána a tri sestry - Jozefínu, Karolínu a Ludvinu, z ktorých žije už len Ján, bývajúci s manželkou Karolínou vo Veľkej Lipnici. Keďže v tak početnej rodine bolo ľažko vyžiť z niekoľkohektárového hospodárstva, rodičia ho krátko po vychodení troch tried ľudovej školy poslali do služby. Slúžil skoro 10 rokov u bohatších gazdov v Malej Lipnici a v Kyčorách. Na vojenčinu nešiel, keďže, čo je iste zaujímavé, v čase odvodu mal o 1 kg menšiu hmotnosť, než to vyžadovala vtedajšia vojenská norma. Keď sa po čase Floriánove staršie sestry a bratia osamostatnili a založili si rodiny, zostal s Ignácom a Jánom gázdovať na rodičovskom hospodárstve. Okrem toho priležitostne pracoval v lese a určitý čas vynášal na chrbe potraviny do chaty na Babej hore.

Manželstvo a rodina

Roky ubiehali, až prišiel čas, keď sa Florián rozhodol založiť si svoju rodinu. So svojou budúcou manželkou sa zoznámil v júni 1939 na svadbe v Malej Lipnici, keď sa vydávala jej sestra Jozefína, ktorá si brala mládenca z Veľkej Lipni-

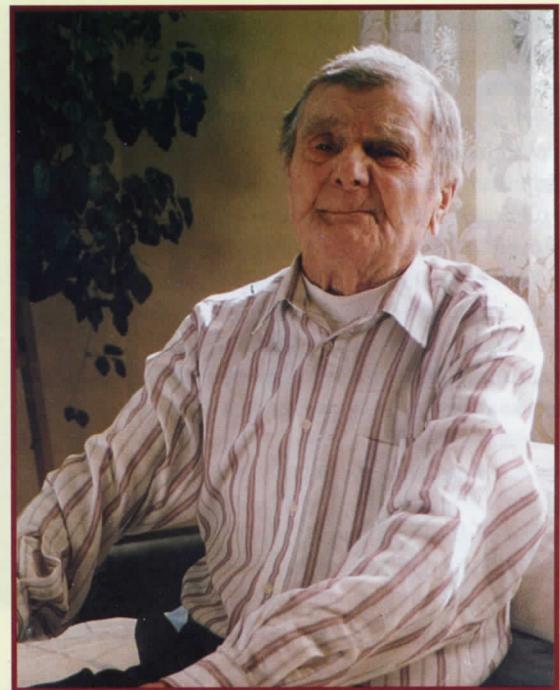
ce, Ignáca Bandyka. Tam si s Floriánom hneď padli do oka.

Floriánova manželka Anna, rodená Kidoňová, sa narodila 19. novembra 1921 v slovenskej rolnickej rodine Karola a Cecílie (rod. Surmovej) Kidoňovcov v Malej Lipnici. Podobne ako jej manžel, aj Anna pochádzala z početnej rodiny. Mala desať súrodencov: sedem bratov - Jána, Floriána, Andreja, Štefana, Vendelína, Ferdinanda a Augustína a tri sestry - Máriu, Jozefínu a Julianu. - Do ľudovej školy v rodnej obci, - spomína, - som chodila v rokoch 1928 - 1933. Mala som tam jednu veľmi dobrú priateľku, Máriu Semekovú, ktorá bývala nedaleko mojich rodičov. Hoci bola o dôležitom staršia o tri roky, naše priateľstvo sa čoraz viac upevňovalo, takže pretrvalo desiatky rokov, až do jej smrti.

Anna si potom zaspomína na mladé roky, ako pásla husi a kravy a do školy chodievala boso alebo v krpcoch, že prvé topánky dostala ako 12-ročná a keďže chcela, aby jej vydržali čo najdlhšie, aj v nedeľu, keď išla do kostola, si ich niesla v rukách a obula si ich až pri kostole. Hoci musela už od detstva ľažko pracovať na rodičovskom hospodárstve, nesťažuje sa. Tak ju predsa naučili rodičia.

Z jej súrodencov žijú ešte traja bratia - Štefan, ktorý s manželkou Wandou býva v Zawoju, Ferdinand s rodinou žije v Jaworzne a Augustín s manželkou Augustínou býva v Malej Lipnici. Mama jej zomrela v roku 1945 (ako 49-ročná) a otec, ktorý sa dožil 85 rokov, zomrel v roku 1976.

Asi po dvojročnej známosti sa Anna s Floriánom rozhodli spečať svoj citový vzťah manželským sľubom. - Sobáš sme mali 19. novembra 1941 v kostole sv. Štefana v Malej Lipnici. Po svadbe som prišla za nevestu do Veľkej Lipnice. Prvých desať rokov sme bývali v dome manželových rodičov. Okrem nás s nami bývali aj traja Floriánovi bratia so svojimi manželkami. Keďže nám bolo dosť tesno, začali sme si opravovať starší dom, do ktorého sme sa po nejakom čase

95-ročný Florián Bandyk

prestáhovali. Svoj dom, v ktorom bývame dodnes, sme si postavili v roku 1965.

Keďže práca na hospodárstve bola ľažká a málo výnosná, mnohí rolníci odchádzali za zárobkom ďaleko z rodnych obcí. Aj Florián sa rozhodol zabezpečiť svojej rodine lepšie živobytie, preto sa zamestnal najskôr ako robotník v bani na Sliezsku, kde pracoval päť rokov (1955-1960) a ďalších desať rokov robil na stavbách v Ostrave, v bývalom Československu (1960-1970). Manželom Bandykovcom sa medzitým narodilo osem detí: Augustín (1943), Jarmila (1947), Andrej (1948), Karol (1949), Milan (1950), Dana (1951), Anna (1954) a Mária (1961). Žiaľ, Andrej a Karol zomreli ešte v detskom veku. Deti postupne dorastali, chodili do škôl a koľko mohli, pomáhali svojim rodičom. - Keď manžel, - pokračuje Anna, - pracoval mimo obec, spočiatku prichádzal domov len raz za mesiac. Vtedy celá starostlivosť o deti, hospodárstvo a vedenie domácnosti bola na mne. Nejako som si však poradila, keďže sme mali len 3 hektáre poľa. Neskôr, keď prichádzal domov každý týždeň, už bolo lepšie.

Deti medzitým dospeli a založili si svoje rodiny. Augustín s manželkou Máriou, podobne ako Jarmila (Ogórková), ktorá je už vdovou, Milan s manželkou Máriou, Anna (Pniaczeková) s manželom Eugenom a Mária (Bialoňová) s manželom Albínom, bývajú vo Veľkej Lipni-

ci. Nežije už Dana (Snokhausová), ktorá so svojou rodinou bývala v južných Čechách, nedaleko Českých Budějovic.

Manželom Floriánovi a Anne Bandykovcom, ktorí prežili spolu 63 rokov, spríjemňuje jeseň života 24 vnukov a 20 pravnukov, ktorí ich často navštievajú. Z Čiech po smrti dcéry Dany každoročne prichádzajú vnučky Jana a Marcella s ro-

dinami. Veľkou oporou pre svojich rodičov je syn Milan a dcéra Jarmila, ktorí bývajú nedaleko. - Ani sa mi nechce veriť, - hovorí Anna, - že od nášho sobáša uplynulo už toľko rokov. Myslím si, že za naše dlhorocné manželské spolužitie vďačíme Bohu, vzájomnej tolerancii, porozumeniu, láske a úcte. Hoci sa v našom živote neraz striedali lepšie i horšie dni,

vždy sme sa snažili byť jeden druhému oporou.

Floriánovi a Anne Bandykovcom prajeme do ďalších rokov veľa zdravia, pochody a ešte mnoho krásnych slnečných dní v kruhu rodiny.

**Text a foto:
PETER KOLLÁRIK**

Hoci od vypuknutia 2. sv. vojny uplynulo už 65 rokov a od jej začiatku 59 rokov, toto tragicke obdobie je stále živé v pamäti mnohých ľudí, najmä jej priamych účastníkov. Hovorí sa, že dejiny sú učitelkou ľudstva, ale platí to naozaj aj v dnešnom svete, plnom násilia a vojen? Zdá sa, že

Dolnom Kubíne, ako napr. František Nemeč z Novej Belej, potom v Ružomberku alebo Poprade, (František Šoltýs z Novej Belej), Levoče, (Ján Kutarňa z Fridmana), prípadne v Spišskej Starej Vsi, ako napr. Ján Kuruc z Repíška, Jozef Tomáškovič z Fridmana, Jozef Petrášek a Vojtech Lukáš z Krempáčov. Nakoniec po zaškolení boli

povstanie bolo zatlačené do hôr, viacerí vojaci sa dostali do nemeckého zajatia a boli odvlečení do zajateckých táborationov. Pracovali tam buďto u Bauerov (gazdov) alebo pri výrube lesov, vo fabrikách ap. Tých, ktorí vydržali tieto ťažké podmienky, osloboďili až vojská aliancie a tak sa mohli vrátiť domov. Za ten čas sa doma veľa zmenilo, keďže Spiš a Orava sa stali opäť súčasťou Poľska. Mysleli si, že návrat domov znamená koniec starostí a útrap a začína sa pre nich pokojný život v mieri. Mýlieli sa. Nastali roky národnostného prenasledovania. Takže sloboda priniesla opäť strach o život. Nie div, že asi päť a pol tisíca krajanov muselo ujsť na Slovensko.

Po rokoch sa konečne naši odbojári dočkali ocenenia zo strany SR a boli odmenení o. i. medailami za účasť v SNP a ďalšími vyznamenaniami. Dnes už väčšina z nich nežije, a tí, ktorí ostali nažive, sú väčšinou starší chorlavi ľudia. Mladí ani nevedia, že ich dedovia boli na vojne. O viacerých odbojároch sme písali v Živote, ale o niektorých sme nestihli. Práve im venujeme tento krátky článok, lebo bojovali „za našu a vašu slobodu“.

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

ľudstvo si neodnieslo z vojnovejho obdobia dostatočné ponaučenie, keďže aj dnes ohrozujú svet viaceré vojnové konflikty. Navyše v súčasnosti pribudli k nim teroristické útoky, ktorých obeťami sú najčastejšie nevinní ľudia, ktorí sa v danom momente ocitnú na mieste zločinu.

Podobne bolo s našimi odbojármami, ktorí sa zrazu ocitli vo výbej vojny. Rok 1939 totiž zasiahol aj do života ľudí zo Spiša a Oravy. Vypukla 2. sv. vojna a väčšina mužov musela narukovať. Niektorí mali štastie, keďže po vojenskom výcviku sa mohli vrátiť domov, takže osud im ušetril vojnových hrôz. Iní však priamo po vojenskom výcviku boli odvelení na frontu, z ktorého sa mnohí nevrátili a položili životy v boji za slobodu. Ochudobnili tak svoje rodiny o manželov, otcov a synov. Boli to smutné roky, plné drámu, strachu, násilia a mnohomiliónových strát na ľudských životoch, na ktoré sa - ako hovoria niektorí z účastníkov - napriek uplyvajúcemu času nedá ľahko zabudnúť.

V roku 1939 sa územie Spiša a Oravy stalo súčasťou Slovenského štátu. To v istej miere mnohých manželov a otcov rodín z nášho územia zachránilo pred odchodom na frontu. Tí však, ktorí sa dostali do Poľskej armády tesne pred vypuknutím 2. sv. vojny, išli do boja ako prví. Väčšina krajanov zo Spiša a Oravy dostala povolávanie rozkazy neskôr, v rokoch 1941, 1942 či dokonca 1943, po čom išli na frontu. Predtým absolvovali vojenský výcvik medziiným v Spišskej Novej Vsi,

zadelení do rôznych útvarov a podľa toho plnili vojenskú službu.

V januári 1943 sa začal v Dolnom Kubíne formovať vari posledný vojenský transport na východný frontu, v ktorom boli aj viacerí naši krajania. Vlakmi ich prepravili do Medzilaborca, odkiaľ museli ďalej postupovať peši, niektorí na východ a ďalší na juh, k Čiernemu moru. Nastalo pre nich azda najťažšie obdobie vojny. Medzitým sa na území ZSSR začalo organizovať slovenské vojsko – vytvoril sa 1. československý armádny zbor pod velením generála L. Svobodu, ktorý neskôr prišiel s pomocou Slovenskému národnému povstaniu. Keď

Odbojári zo Spiša a Oravy na stretnutí v Martine

a Slovensku nikomu ani vo sне nezišlo na myseľ, že by sa malo spomínať 65. výročie udalostí na slovensko-poľskom pohraničí v jeseni roku 1938, ktoré nasledovali po Mnichovskom diktáte. Ako sa však môžeme presvedčiť z pozvánky, ktorá sa nám dostala do rúk – i keď oneskorene, – inak je tomu u nášho severného suseda. Tu sa spojilo šesť rozličných inštitúcií a usporiadalo pod heslom *Zaolzie – Jaworzyńa 1938. Akt bezpodstavnej agresji czy sprawiedliwość dziedzowa?* (České Tešínsko – Javorina 1938. Akt neoprávnenej agresie či historická spravodlivosť) v Nowym Targu dňa 27. novembra 2003 vedecký seminár a výstavu z cyklu „Historia bliższa i dalsza“.^{1/}

Kedže poznáme v širších suvislostiach názory niektorých poľských autorov na danú problematiku, pokúsime sa preto odpovedať na položenú otázku, či išlo v jeseni 1938 po hanebnom Mnichovskom diktáte z poľskej strany o neoprávnenú agresiu, alebo o historickú spravodlivosť.

Stručne môžeme uviesť, že v septembri 1938, keď vrcholil Hitlerov tlak na Československo, aktivizovali sa popri Maďaroch aj Poliaci a došlo k výmene niekolkých diplomatických nót, v ktorých Varšava žiadala okamžité odstúpenie Českého Tešínska a o ďalších svojich požiadavkách – a to sa týkalo aj slovenského územia – navrhovala usporiadať plebiscit. V tejto súvislosti prezident Beneš napísal list prezidentovi Poľskej republiky I. Mościckému, v ktorom navrhol úpravu hraníc. Napriek tomu poľská vláda predložila Prahe 30.IX.1938 o 23. hod. 40. min. ultimátum odstúpiť do 24 hodín, rátajúc od poludnia 1. októbra, väčšiu časť Českého Tešínska, zvyšok potom do desať dní. Ostatné poľské nároky mali byť prerokované dodatočne. Čs. vláda poľskému ultimátumu vyhovela.

Mesiac október 1938 bol vyplnený československo-poľskými rokovami, do čoho zapadala aj návšteva Karola Sidora vo Varšave, no ako sa potom ukázalo, ani to nepomohlo, lebo poľská vláda predložila 1. novembra 1938 nótu, ktorá obsahovala podrobne poľské požiadavky na celkové zmeny hraníc, a to ako na českom, tak aj na slovenskom úseku. Zo Slovenska si Poliaci nárokovali územie v oblasti Čadce, na Orave obce Hladovku a Suchú Horu, oblasť Babej hory, vo Vysokých Tatrách Javorinu s Podspádmi a vnútorné slovenské Tatry, v Pieninách pravý breh Dunajca a obec Lesnicu a ďalej na východe hraničné úpravy pri Žegiestowe-Piwniczej a Lupkove-Cisnej. V nóte sa ustanovuje, že zmiešané komisie^{2/} na delimitáciu hraníc začnú pracovať okamžite a ukončia práce na českom úseku do 15.11. a na slovenskom úseku do 30.11.1938. Plebiscit sa už nespomína.

Zverejnenie poľských požiadaviek vyvolalo medzi obyvateľstvom Slovenska skutočný šok, lebo nič také od Poliakov nečakalo. Navyše sa to časovo zbehlo s Viedenskou arbitrážou, ktorou boli 2. novembra 1938 odtrhnuté od Slovenska veľké južné oblasti so stájisími občanov nielen maďarskej, ale aj slovenskej národnosti a s mnohými mestami so slovenskou väčšinou až po Košice vrátane.

V štátnom okresnom archíve v Martine je uložený denník Delimitačnej komisie slovensko-poľskej, ktorý si písal predseda slovenskej časti komisie PhDr. František Hrušovský ako súkromný komentár od 8. do 27. novembra 1938 a v ktorom veľmi živo zachytáva atmosféru, fakty, postope slovenských i poľských členov komisie, ale aj citové reakcie slovenských

občanov, ktorí sa ocitli na území, ktoré si nárokovala poľská vláda.^{3/}

Slovenské obyvateľstvo na severnom pohraničí prejavovalo otvorený odpor proti poľským požiadavkám. Podľa líčenia dr. Hrušovského, 13. novembra časť slovenskej delegácie naštívila niektoré obce v okrese Čadca, ktorých odstúpenie žiadala poľská vláda. „To, čo sme tam videli a počuli, otriaslo celou našou bytosťou, lebo ešte nikdy nemali sme príležitosť vidieť zúfať a plakať ľudí pre svoju príťutnosť a oddanosť k svojmu slovenskému rodu.“

To sa udialo ešte pred oficiálnym započatím práce slovensko-poľskej delimitačnej komisie, lebo poľská strana si vynútila najprv príchod slovenských členov do Zakopaného, čo sa uskutočnilo 15. novembra.

JUDR. MATEJ ANDRÁŠ

ZAOŁZIE –

Dňa 16. novembra ráno sa vydala delimitačná komisia na spatočnú cestu zo Zakopaného cez Javorinu, Ružomberok do Žiliny a v aute dr. Hrušovského sa viezli aj prof. Zaborski, predseda poľskej časti komisie a dr. Gotkiewicz, aby sa po ceste mohli porozprávať o dielčich otázkach. V Javorine viala čierna zástava a nápis: „Nedajte nás Poliakom, my sme tu Slováci“. Ženy a deti mali popripínané slovenské trikolóry. Keď sa naše auto pohlo, ozval sa strašný pláč a prosby zhromaždeného zástupu...“

Dňa 17. novembra prešla delegácia autami cez Turzovku na Biely Kríž, potom peši na Malý Polom, kde vytýčili prvý bod novej hranice.

18. novembra v blate a snehu pokračovali vo vytýčovaní hranice od Malého Polomu. V Rakovej napadli miestni obyvatelia poľských železničných expertov a surovo ich urážali. Prof. Zaborski ubezpečoval členov slovenskej delegácie, že sú milí, ale prerušil rokovania a odišiel s členmi poľskej delegácie do Tešína.

O 17. hod. bola v Čadci desatisícová protipoľská demonštrácia a „mohla presvedčiť každého, že Kysuce sú a chcú byť vždy slovenské a že iná je vôľa a život národa ako papierové výskumy tzv. vedeckých odborníkov“.

19. novembra prof. Zaborski odcestoval do Varšavy podať správu ministrovi Beckovi.

20. novembra odišla slovenská delegácia do Tešína. Zaborski sa vrátil z Varšavy, kde vraj boli prekvapení slovenským postojom. Poľsko vraj vždy podporovalo požiadavky Slovákov, čo chce teraz, sú len malé korektúry hraníc. Mohli by chcieť podstatne viac.

21. novembra sa delegáti stretli pri škole vo Svrčinovci, aby pokračovali v práci v teréne. „Spočiatku išla práca bez ťažkostí, kým sme boli v lese. Ale keď sme začali zostupovať do doliny, kde sa objavovali prvé domky Rakovej a Čadce, zbadali nás ľudia, ktorí pracovali vonku. Keď sme zostupovali k osade Prívary a Megoňky, prišli nám do cesty mladé ženy so železnými hrablami. Pýtal som sa ich, čo robia tými hrablami. Vraj na

posteľania zhrabujú lístie. Ale bolo vidieť, že nemajú chuť viesť rozhovory o takých všedných veciach, keď ich srdce niečo iné tlačí. Tieto mladé, chudobou, prácou a starostlami strhané ženy zo zapadlých dedín najsevernejších Kysúc sa zrazu s veľkým krikom vyrútili na Poliakov, dvíhali svoje hrable a nadávali nevyberaným spôsobom... vyhŕázali sa, že ony Poliakov povraždia, pretože ony do Poľska nechcú, že svoje deti do poľskej školy posielat nechcú a radšej svoje deti pobijú. Zúfalý nárek a divoké vyhŕázky žien niesli sa stráňami týchto pohraničných hôr – ale z týchto primitívnych, ale tým úprimnejších prejavov bolo cítiť smrteľnú nenávist voči tým, ktorí sa nehanbili uplatňovať svoje nároky na tiché, skromné a spokojné osady kysuckých Slovákov. Boli to scény, na ktoré budeme všetci spomínať. Potom sa ženy rozbehli dolu svahom po chlapov, aby vraj títo išli brániť. Komisia postupovala ďalej a ľud z blízkych osád začal sa zhromažďovať, nariekalo, hromžiť a hrozit. Chcel som ich akotak utísť, nemalo to však úspechu, ba videl som, že i mňa začínajú podozrievať, že ich predávame Poliakom a ich divoké

predsedu informoval telefonicky predsedu slovenskej autonómnej vlády o situácii.

Večer bola v Tatranskej Lomnici veľká demonštrácia obyvateľov Ždiaru a Javoriny proti pripojeniu k Poľsku, na ktorej sa slovenská delegácia nezúčastnila. „Krásna je naša vlast, nie div, že Poliaci vystierajú na ňu svoje dravé pazúry. Bratská láska, priateľstvo – to všetko trvá len dotiaľ, kým nepríde appetít, potom prestáva všetko. Ale zo všetkého najkrajší a najcennejší je náš slovenský ľud. Nikdy by som nebol veril, že v duši nášho človeka je toľko rodolásky, toľko vlasteneckého nadšenia, toľko oddanosti k svojej domovine,“ poznamenal si dr. Hrušovský do svojho denníka.

25. novembra už od rána sa dr. Hrušovský pokúšal nadviazať spojenie so Zakopaným, no telefonické spojenie bolo prerušené. Odišiel preto cez Sp. Starú Ves do Czorsztyna, odkiaľ hovoril telefónicky s prof. Zaborskim v Zakopanom a dozvedel sa, že mu sia čakať na rozhodnutie z Varšavy, ktoré nám oznámia večer alebo až ráno.

Po návrate do T. Lomnice sa dozvedeli, že vyslanec Papée odovzdal čs. vláde nótu, v zmysle ktorej poľská armáda ešte dnes (25.XI.) obsadí čadčiansky úsek a 27. XI. ostatné úseky tak, ako sa delimitačná komisia predbežne a ešte nepresne dohodla.

26. novembra dr. Hrušovský hovoril s ministerským predsedom dr. Tisom, ktorý „nás vyzýval, aby sme uspokojili obyvateľstvo pohraničných krajov, aby sa neopakovali incidenty.“

Okolo poludnia telefonoval prof. Zaborski, že podľa príkazu poľskej vlády bude komisia pokračovať v rokovaní zajtra o 14. hod. v Zakopanom.

27. novembra po raňajkách stretol sa predsedu slovenskej delegácie v kancelárii hotela Lomnica s generálom Šidlíkom, ktorý vydával práve rozkazy pre jednotky rozmiestnené v úseku, v ktorých sa mala vytvárať nová hranica. Po obede odišla slovenská delegácia do Zakopaného. V Ždiari bolo už plno nášho vojska.

„Na ceste vedúcej zo Ždiaru do Javoriny stáli naši dôstojníci a jeden poľský kapitán. Pozhovárali sme sa s nimi... a pokračovali sme v ceste proti poľskému vojsku, ktoré obsadiло čiaru, dotýkajúcu sa cesty pri horári.⁴ Tu sa dozvedeli, „že pred chvíľou, hoci bolo odtrúbené palbu zastaviť, hoci styční dôstojníci vyjednávali o prímeri, kým sa obidve delegácie delimitačnej komisie nedohodnú na presnej hranici – českí vojaci ešte strielali z guľometu a zabili majora Ragu a kaprála ľažko ranili.“

„V Zakopanom panovala divná nálada... Cítili sme, že s Poliakmi sa dnes nedohovoríme. Pretože nám veľmi záležalo na tom, aby sme pre Ždiar zachránili aspoň časť pasienkov, chceli sme rokovať o hraničnej čiare javorinskej... Záležalo nám na dohode o tejto čiare tým viac, lebo hrozilo nebezpečie ďalších prestreliek a nepriali sme si, aby sa zbytočne prelievala ľudská krv, na jednej alebo na druhej strane. Predebatovali sme niekoľko úsekov. Nepristúpili sme na to, aby Poliaci obsadili Babiu horu, aby sa tlačili na Oravu, protestovali sme proti obsadeniu Šmerdzonky a časti chotára obce Haligovce. V týchto veciach poľská delegácia bola ochotná k ústupkom, - ale pri Javorine narážali sme na húževnatý odpor, ktorý prof. Zaborski odôvodňoval tým, že varšavská vláda dala poľskej delegáciu príkaz neustupovať v Javorine ani o krok... Rozlúčili sme sa s Poliakmi a vybrali sme sa na spiatočnú cestu. Až teraz sme si všimli, že Poliaci obsadili Javorinu motorizovanými oddielmi. Ich tan-

JAWORZYNIA 1938 (I)

lamentácie divokou ozvenou niesli sa nad malebnou dolinou Milošovky. Prichodili chlapci a mládenci, ktorí spomínali pomstu a vyjadrovali sa tak: „Ak máme pripadnúť Poliakom, radšej zahynieme, to nám je už jedno. Či sa nehanbíte brať takéto chudobné roličky a biedne chalupy? Chodte si ta domov robiť hranice, tu nemáte čo hľadať!“ – Atmosféra sa stávala čoraz nebezpečnejšia, četníci museli zvláštnym kordónom chrániť komisiu, ktorá sa rozhodla odísť po takomto poučení na poľskú stranu do Mostov...“

22. novembra pokračovala komisia v určovaní hranice pri železnici Skalité-Čierne. „Lud chcel Poliakov hlušiť a i nás považoval za zradcov, ktorí ho chceme Poliakom zapredať. Nastúpili sme do vlaku. Lud rútil sa za nami. Kričal, plakal, nadával, ženy plúvali, četníci museli utvoriť kordón, aby sa rozvášnený lud nevrhol na vlak a nerozdrúzgal ho.“

23. novembra odišla slovenská delegácia do Jablunkova napísat protokoly... Práca delimitačnej komisie sa tým na Kysuciach skončila a mala pokračovať na Orave.

Podľa dohody mala časť slovenskej delegácie ísť cez Oravu do Zakopaného a druhá časť do Tatranskej Lomnice. Poľská delegácia nocovala v Kubíne. Dňa 24. novembra pokračovala časť slovenskej delegácie do Trstenej. V Oravskom Podzámku „muselo naše auto zastať, pretože na ulici pred hotelom stálo vojsko. Domnieval som sa, že úzka cesta nedovoľuje nám pokračovať v ceste. Vystúpil som von a vidím, že pred nami stojí vlastne autobus poľskej delegácie zastavený kordónom vojska, ktoré bránilo Poliakov pred rozbúreným ľudom. Ľudia rozobili všetky obloky poľského autobusu, dvoch členov zranili, celú cestu zabarikádovali vozmi, skalami a vyzbrojení čakali na Poliakov. Prišiel som k poľskému autobusu a pýtal som sa prof. Zaborského, čo sa vlastne stalo. Vyložil mi, že ich tu zastavil ľud, rozoštrvaný falosnými správami o rozsahu poľských požiadaviek na Orave a že ich i naši dôstojníci uvarili...“

Poľská delegácia sa vrátila cez Zázrivú, Žilinu a Čadcu do Poľska a slovenská pokračovala do Tatranskej Lomnice. Jej

ky nás nijako neprekvapili, pretože robili dojem naozaj akýchsi „plecháčov” – ako ich nazval major Jurech.

Po návrate do Tatranskej Lomnice podal dr. Hrušovský do Bratislavu situačnú správu. Do svojho denníka napísal ešte „28. novembra”, ale v písaní denníka už nepokračoval.

Poľská delegácia už potom odmietla prísť do terénu na slovenské územie a rokovalo sa len v Zakopanom, kde delegácie podpisali protokol dňa 1. decembra 1938. Odstúpené územie pri Čadci, na Orave obce Suchá Hora a Hladovka a oblasť Babej hory, vo Vysokých Tatrách Javorina, Podspády a časť katastra Ždiaru, no a celé slovenské vnútorné Tatry s Bielovodskou a Javorovou dolinou, ako aj Zadnými Medôdolami a časťou Belianskych Tatier až po Kopské sedlo, v Pieninách pravý breh Dunajca a obec Lesnica a ďalšie úpravy hraníc pri Pivničnej a Lupkove, ako aj Cigelke, tvorilo spolu 226 km² so 4300 obyvateľmi, ktorí sa hlásili k slovenskej národnosti.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Poznámky

1/ Na pozvánke sú uvedení nasledujúci pozývatelia: Komisia dejín vojenstva v Nowom Targu, Mestské stredisko kultúry v Nowom Targu, Tatranské múzeum v Zakopanom, Múzeum 24. pluku hulánov v Krašníku, Poľský historický spolok v Cieszyne, Cieszyńska knižnica. Na vedeckom seminári mali odznieť nasledujúce prednášky: České Tešínsko vo veľkej a malej politike 1918-1938 (Dr. K. Nowak zo Slezskej univerzity v Katowiciach); Vytváranie poľsko-československej hranice v rokoch 1918-1938 (Dr. J. M. Roszkowski z Tatranského múzea v Zakopanom); Práce polsko-slovenskej Delimitačnej komisie vo svetle relácie dr. Mariana Gotkiewicza (Mgr. Marek Gotkiewicz z Podhalianskeho spolku priateľov vied v Nowom Targu); Vojenské aspekty revindikácie Hladovky, Suchej Hory, Javoriny a Lesnice k Poľsku v r. 1938 (Mgr. R. Kowalski z Komisie histórie vojenstva v Nowom Targu).

Pozoruhodný je použitý termín „revindikácia”, ktorým sa zvyknú v poľskej literatúre – nesprávne a mäťúco – označovať nároky na slovenské územie v oblasti Vysokých Tatier, Spiša, Oravy a Kysúc. Tieto územia neboli historicky nikdy poľské. Slovo „revindikácia” má latinský pôvod a znamená žiadať niečo späť, nazad...

2/ Slovenská autonómna vláda menovala 8.XI.1938 do slovensko-poľskej delimitačnej komisie PhDr. Františka Hrušovského ako predsedu a ako členov Dr. Ivana Krnu, Ing. Jána Slávika, mjr. Gen. štábmu Štefana Jurecha, Pavla Čarnogurského, Antona Granatiera a Milana Poláka (Fr. Hrušovský, Denník delimitačnej komisie československo-poľskej, s.1). Poľskú časť delimitačnej komisie tvorili: predsedu prof. Bogdan Zaborski, členovia: inž. Albert Diakiewicz, dr. M. Gotkiewicz, kpt. Olgierd Jakubowski, Bronisław Jan Knapik, Aleksander Kwiatkowski, inž. Tadeusz Meyer (Dr. H. Szatkowski, Sprawozdanie Henryka Szatkowskiego z prac Komisji Delimitacyjnej z roku 1938. Almanach nowotarski, Rok 2002. Nr. 6. Podhalánskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Nowym Targu, Nowy Targ 2002).

3/ Jozef Šimončič, Denník delimitačnej komisie slovensko-poľskej roku 1938. Slovenská archivistika XXVII, 1992, s. 105-109.

4. Horáreň stála pri starej ceste zo Ždiaru do Javoriny v mieste „pod Príslopom”, približne tam, kde teraz odbočuje z novej cesty vpravo lesná cesta do Osturne – pozn. autora.

lovek a oheň, obec a požiarna ochrana, požiarnici a sv. Florián - sú to spojenia, ktoré už dávno takmer automaticky utkveli v povedomí ľudí, najmä na vidieku. Patria k sebe a dnes je naozaj ľahko predstaviť si spoľačenstvo obce, v ktorom by chýbali títo obetaví a odvážni ľudia, ochotní na signál, že niekde horí zanechať akúkolvek prácu alebo prerušiť odpočinok či spánok a náhlit sa na pomoc.

Predseda DPZ v Repiskách

J. Solus

Sv. Florián sa zobrazuje ako rímsky voják s prilbou na hlave, ktorý má v ľavej ruke zástavu a v pravej nádobu s vodom, ktorou zalieva oheň na horiacom dome. Tento symbol je povedomý každému požiarnikovi. 4. máj je zasvätený sv. Floriánovi - patrónovi požiarnikov, ktorí práve v tento deň organizujú rôzne podujatia, prezentujú svoje schopnosti a náradie a usporadúvajú rôzne preteky a súťaže.

Nie je tomu inak ani v Repiskách-Grocholovom Potoku. Aj tam sa požiarnici snažia aspoň raz ukázať svoje schopnosti obyvateľom obce. Zbor patrí k najmladším v našom okolí, kedže sa formoval až v osemdesiatych rokoch 20. storočia. Najskôr to bola len pomocná sekcia pri jednotke DPZ Repiská I. Jej veliteľom bol Ján Solus z Grocholovho Potoka, ktorý ju školil. V roku 1986 sa sekcia DPZ osamostatnila a vznikol DPZ Repiská II, ktorého predsedom sa stal Ing. Vojtech Jurgošian. Začiatky boli ľahké, ale zboru sa podarilo prekonáť všetky prekážky, ktoré mu prišli do cesty. Minulý rok dostal starší automobil značky Žuk.

4. januára 2004 zvolili hasiči za predsedu Dobrovoľného požiarneho zboru v Repiskách – Grocholovom Potoku Jána Solusa a súčasne si vypočuli správu o činnosti zboru za uplynulý rok a debatovali o možnostiach rozvoja jednotky, ako aj problémoch, s ktorými zápasia. Schôdze sa zúčastnili aj zástupca veliteľa PZ zo Zakopaného Andrzej Kowalczyk a gminny veliteľ DPZ Stanisław Goryl. Na zasadnutí zvolili predsedu a výbor zboru, ktorý pozostáva: z predsedu Ján Solusa, podpredsedu Jána Grocholu, veliteľa Bronislava Malca, zástupcu veliteľa Krištofa Budza, tajomníka Andreja Milana, pokladníka Jána Mazurka, kronikára Vojtecha Budza a gazdu Jozefa Malca. Revíznu komisiu tvoria: Andrej Kania – predseda, Andrej Mazurek a Andrej Pavlík – členovia. Požiarnici hovorili aj o tohtoročnom rozpočte vo výške 9,5 tisíc zlôtých, ktorý musí stačiť na nákup benzínu, na vodiča, prípadné opravy automobilu, dodatočné uniformy, vyzbroj a garáž. Zatiaľ sa požiarnický automobil nachádza v súkromnej garáži, kým si požiarnici nenájdú iný priestor alebo nepostavia zbrojnicu, čo však stojí veľa peňazí. Škoda, že priestory tzv. bielej izby pustnú a nikto im nevenuje väčšiu pozornosť. Keby ich dostali do opatery miestni požiari, postarali by sa o budovu a maliby poriadnu garáž, kde by mohli uschovávať náradie a automobil. O probléme s bielou izbou sme písali veľakrát, ale za-

tiaľ sa nič nemení okrem toho, že budova sa z roka na rok ničí. Škoda, ved volakedy na to išli peniaze a ľudská práca, takže stavba by mala slúžiť ľuďom a byť peknou vizitkou obce hneď pri vchode do nej. Dúfajme, že Repišťania niečo vymyslia a nájdú efektívne riešenie.

Požiarnický dorast

V súčasnosti popri požiarnom zbere existuje aj mládežnícka čata, ktorú tvoria dievčatá a chlapci vo veku 12-16 rokov. Je ich jedenásť a cvičia pod skúseným okom Jána Solusa. Pripravujú sa na mládežnícke okresné preteky, ktoré by mali byť v lete. Stretávajú sa každú nedelu, keď je pekné počasie a cvičia o. i. štafetový beh 7x50 m, základy vojenského výcviku a požiarnických

Hasičský zbor v Repiskách II

POŽIARNICI V REPIŠKÁCH

akcií. Samozrejme dorast sa ešte nezúčastňuje priamych požiarnických akcií. Sú na to primladí a najskôr musia spozať základy požiarnictva. – *Mládež, ktorá cvičí, bude raz tvoriť základňu nášho zboru. Snažím sa preto získať čo najviac mladých. Je to už druhá či tretia skupina, s ktorou pracujem*, – hovorí J. Solus, ktorý sa snaží, aby mladí vyrástli na zodpovedných požiarnikov, od ktorých v budúcnosti môže závisieť osud nejednej akcie.

Mládežnícka skupina sa člení na dievčenskú a chlapčenskú. Chlapčenská existuje od 22. februára a tvorí ju osem chlapcov. Dievčenská čata vznikla 4. januára a sú v nej zatiaľ tri dievčatá. Dve z nich budú chodiť aj v sprievode so zástavou, preto im

Kedy Repišťania využijú chátrajúcu „bielu izbu“?

kúpili dievčenské požiarnické uniformy. Ostatní dostali športové súpravy, aby mali v čom ísť na preteky a iné cvičebné účely. – *Dievčatá a chlapci ochotne chodia na nácvik a neľutujú svoj voľný čas. Zatiaľ pôsobia krátko, ale dúfam, že sa nevzdajú a budú nadále zdokonaľovať svoje schopnosti. Želám im vela vytrvalosť a všetkým požiarnikom z nášho zboru prajem, aby nemuseli často zasahovať, mali pevné zdravie a darilo sa im v živote*, – hovorí J. Solus.

V poslednom období sa požiarny zbor obohatil o nové príby, uniformy a športové súpravy pre mládež.

Drahé, ale potrebné

Keď si prezrieme ponuky výrobcov uniform a požiarnického náradia zistujeme, že to nie je vôbec také lacné. Náklady na požiarnictvo z roka na rok rastú, najmä keď zbyt chcú zvýšiť výkonnosť požiarnikov a zlepšíť kvalitu svojho náradia kúpou nového. Každý dobrovoľný požiarny zbor dostáva dotáciu z gminy a jej výška je podmienená možnosťami gminného rozpočtu. Uvedme aspoň približne, kolko stojí výstroj jedného požiarnika: vychádzková uniforma + čiapka = 440 zlých, kasárenská uniforma + topánky + prilba = 1 300 zlých. Pre mládež jedna vychádzková uniforma stojí 360 zlých. Ku každej cenovej položke treba ešte prirátať daň z pridané hodnoty (DPH), takže ceny sú ešte vyššie. Z toho je zrejmé, že obliect napr. 30 členný zbor a k tomu aspoň 20 mladých je veľmi nákladné. Preto každý požiarny zbor sa snaží postupne nakupovať výstroj, čo môže trvať aj niekoľko rokov.

Napriek všetkým prekážkam naše požiarne zbyt sú vždy pripravené zasiahnuť a pomôcť v prípade požiaru. Sú to dnes pomere dobre vyzbrojené jednotky, ktoré sa pravidelne zúčastňujú mnohých školení a výcvikov. Prajeme všetkým požiarnikom, aby čo najzriedkavejšie museli zasahovať proti červenému kohútovi a získané skúsenosti využívali len na cvičeniach a súťažach.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

VZÁCNA NÁVŠTEVA

Vojt A. Kapolka odovzdáva konzulke SR drobné pamiatky

J. Burianová s det'mi, ktoré sa učia slovenčinu

KONZULKA SR V NEDECÍ

16. marca t.r. navštívila Nedecu generálna konzulka SR v Krakove Jana Burianová spolu s vicekonzulom Marcom Lisánskym.

Vzácni hostia sa najprv stretli s riaditeľkou ZŠ v Nedeci Mariou Wanicekou a vojtom lapšanskej gminy Antonim Kapolkom a o chvíľu v aule takmer s celou školou, kde ich vojt a riaditeľka ešte raz srdečne privítali a deti odovzdali kyticu kvetov. Na počest hostí školský zbor pod vedením Žofie Bogačíkovej zaspieval niekoľko piesní, kym žiačky Silvia Šoltýsová a Mariola Milaniaková prednesli niekoľko básní a poviedok v nedeckom nárečí, čo sa stretlo s veľkým aplauzom.

Pani konzulka sa pochopiteľne stretla aj so žiakmi, ktorí sa v nedec-

kej škole učia slovenčinu. Mohli sa s ňou priamo porozprávať a prednesli jej aj niekoľko básní, ktoré sa naučili na hodinách slovenčiny. Každý žiak dostal nejaký slovenský časopis, čomu sa všetci veľmi potešili, najmä tí najmladší.

Po stretnutí si hostia mohli prezrieť školu, ktorá sa naozaj má čím pochváliť. Každá trieda priam hýri čistotou a vkusným zariadením. Pýchou školy je počítačová pracovňa, v ktorej je až 16 počítačov napojených na internet. Každý žiak sa tu môže naučiť ovládať toto moderné zariadenie.

Hostia si našli čas aj na besedu s učiteľmi, ktorí sa tak mohli dozvedieť, že Slovensko sa zaujíma o žiakov slovenskej národnostnej menšiny a

snaží sa im pomôcť. Každý učiteľ mal príležitosť položiť nejakú otázku, na ktorú sa p. konzulka snažila vyčerpávajúco odpovedať. Zaujímal ju o.i. spôsob výučby po reforme školstva spred piatich rokov. Zároveň oboznámila prítomných so systémom školstva na Slovensku.

Ešte spoločná fotografia na pamiatku a zápis v pamiatkovej knihe, ktoré budú pripomínať o tejto milej návštive. Ako sme počuli, nie je to posledné stretnutie. Hostia pozvali všetkých do Krakova na návštevu generálneho konzulátu. Máme tiež stálu pozvánku na Slovensko.

Na záver sa konzulka J. Burianová stretla v školskej telocvični so žiakmi Súboru postgymnaziálnych škôl, kde ju privítal riaditeľ školy Zdzisław Ma-

Hostia s učiteľmi nedeckej základnej školy

Počas prehliadky nedeckého kostola

HORČIČNÉ ZRINKO...

16.5.2004, Šiesta veľkonočná nedela, J 14, 23-29

Ježiš hovoril dnes o svojom učení. Je to dobrá a radostná zvest, že Boh nás všetkých miluje. Možno povedať, že Boh je nádherným záhradníkom, ktorý má rôzne kvety vo svojej záhrade. Jedny pekne kvitnú a nádherne voňajú, kým druhé nie sú také nádherné, ale Pán Boh má všetky rád. Sme podobní týmto kvetom. Už v Starom zákone jeden z autorov písal v žalme, že „jeho slnko vychádza tak isto nad dobrými ako nad zlými“. Skutočne tak aj je. Milosrdný Pán však hovorí, že prebýva len u takého človeka, ktorý miluje jeho učenie. Keď u takého človeka prebýva Ježiš spolu s Otcom, je to odmena. Ježiš dáva ešte jeden sľub. Oznamuje, že všetkým pošle svojho Ducha sv., nazývaného latinsky Parakletos, čiže povzbuditeľ. Je nám veľmi potrebný. Práve sa začína obdobie, kedy mnoho mladých ľudí prijíma sviatosť birmovania. Je to Duch sv., ktorý prichádza z neba, aby ich upevnil v dávaní svedectva, tak veľmi potrebnom v dnešnom svete. Bez nášho svedectva o Bohu nie sme peknými kvetmi v Božej záhrade.

23.5.2004, Siedma veľkonočná nedela, Lk 24, 46-58

Pekný je text dnešného evanjelia. Ježiš hovorí o všetkých národoch, ktoré majú spoznať jeho učenie. Práve dnes sa mnoho katolíkov z ôsmich stredoeurópskych krajín spoločne modlí v sanktuáriu v Mariazelli. Je to zavŕšenie projektu, ktorého cieľom bolo zblíženie cirkví jednotlivých krajín, spoznanie podmienok ich života a zmierenie sa v duchu pravdy a Božej lásky. Ježišovo učenie pôsobí na všetkých, z ktorých väčšina prežila komunistický režim a dnes v novej Európe je potrebné ich svedectvo viery. Keď som bol vo Viedni v súvislosti s prípravou dnešnej slávnosti, pýtal som sa Rakúšanov, čo chcú dosiahnuť takýmito projektami. Od povedali, že sa od nás chcú učiť viery... Je to pekná myšlienka, ale vzniká otázka, či sme schopní splniť tieto očakávania? Keď budeme prehľbovať Ježišovo učenie, určite sa tak stane. Slovenskí biskupi píšu: „Spoločná pút katolíkov z ôsmich stredoeurópskych národov do Mariazelli má byť predovšetkým vyznaním našej viery a súčasne vzájomným povzbudením sa vo viere. Má to byť príležitosť spoločne sláviť našu vieri a súčasne sa tým vo viere aj upevniť. Ved' pút je forma modlitby, vyjadrením hľadania niečoho, čo nám môže dať iba Boh. A viera je výsostne Božím darom. Koľkým už tento dar chýba, koľkým už nestoja... Putovaním do mariánskej

svätyne v Mariazelli, kam chodili generácie našich predkov, chceme aj my vyprosovať tento najpotrebnejší Boží dar nielen pre seba, ale aj pre našich spoločanov vo vlasti i v Európe a zvlášť pre našu mládež.“

30.5.2004, Svätodušná nedela (Turíce), J 20, 19-23

Ludia sa pýtajú, prečo sa treba spovedať pred kňazom? Neraz aj voči našim kňazom máme rôzne výhrady. Vari tak nie je? Niekedy je to zdravá kritika, ale niekedy sa kritizuje kvôli samému kritizovaniu, takže nič dobrého z toho nevyplýva. Zatial Ježiš nám zanechal práve takýto spôsob odpustenia hriechov. Prví kresťania sa dlho spovedali pred celým spoločenstvom! Bola to spoved', kedy bolo treba povedať nahlas pred všetkými svoje hriechy... Od 9. storočia zaviedli individuálnu spoved'. Práve v dnešnom evanjelii počujeme, že keď Pán ustanovil sviatosť pokánia, povedal: „komu odpustíte hriechy, budú im odpustené, komu zadržíte, budú im zadržané.“ Potrebujeme k tomu kňaza, takého istého slabého človeka, ale iba on môže v mene Boha povedať: „máš odpustené.“ Vždy ma bolí srdce, keď musím niekomu povedať: „nemôžem ti odpustiť hriechy, lebo nie si na to vhodne pripravený.“ Duch sv., ktorý zostúpil na apoštолов, nech dá nám všetkým takú milosť, aby sme bolo hodný odpustenia. Modlime sa za kňazov, aby nám, napriek svojej slabosti, prinášali radostnú zvest o odpustení a aby nikdy nechýbali.

6.6.2004, Slávnosť Najsvätejšej Trojice, J 16, 12-15

Kým sme na zemi, nikdy nepochopíme toto tajomstvo. Sv Patrik, apoštol Írska, učil ľudov, keď sa obracali, že Trojica je ako ďatelinový trojlístok. Zložený z toho istého materiálu je jedným lístkom, ale v skutočnosti sú to tri lístky spojené dovedna. Trojica je spoločenstvom Božích osôb preplnených láskou. Otec stvoril svet, Duch sv. ho zasvätil a Syn spasil. Každá z osôb sa podieľala na tom, čo teraz prežívame. Ježiš veľa hovoril o Otcovi a o Duchu sv., ale aj tak vieme o nich málo. Neraz počujem otázku, prečo o Trojici nevieme viac? Zrejme Boh uznal, že toľko nám stačí. Všetko ostatné sa dozvieme, keď uvidíme Boha bez závoja viery. To už nebude zahmlený obraz, zastretý tajomstvom, ale priamy pohľad na Boha v dokonalej láske.

Kňaz PAVOL KUBANI

jerczak. Žiaci sa tu pripravujú buďto k roľníckemu povolaniu alebo môžu absolvovať strednú školu zavŕšenú maturitou. Počas príhovoru p. konzulka oboznámila prítomných s prácou konzulátu a podmienkami, ktoré musia splniť záujemci o pomoc konzulátu. Zaujímalo ju aj to, či by sa aj na tejto škole dalo zaviesť vyučovanie slovenčiny. Zatial, ako sme sa dozvedeli, nebolo záujemcov. Dúfajme však, že až sa nájdú, snáď aj na tejto jedinej strednej škole na Spiši sa začne výuka slovenského jazyka.

Zo školy sa vzácni hostia vybrali na prehliadku miestneho pamiatkového kostola sv. Bartolomeja, kde im nedecké žiačky ZŠ a lapšanského gymnázia veľmi pútavo priblížili nie len dejiny kostola, ale aj nedeckej farnosti. Pani konzulka položila kyticu kvetov pri oltári Panny Márie. Spoločná modlitba v kaplnke P. Márie iste nadľho utkvie v pamäti našich hostí.

Samozrejme pobyt slovenských hostí v Nedeci sa nemohol zaobísť bez návštevy nedeckej fary, kde si pri dobrom obede mohli pobesedovať s tunajším farárom, dekanom Mariánom Wanatom. Odtiaľ ich cesta smerovala na Nedecký zámok, kde ich privítala riaditeľka tohto vzácnego historického objektu Ewa Jaworowska-Mazur. Počas prehliadky sa oboznámili s dejinami i súčasnosťou zámku a okolia, ba zaujímalu ich aj budúcnosť tohto prihraničného objektu, v ktorom sa - ako sa dozvedeli - uskutočňujú rôzne vedecké stretnutia, ale aj slovensko-poľské kultúrne a iné podujatia.

Dodajme na záver, že návšteva priniesla všetkým iste množstvo pekných zážitkov. Veríme, že sa na nej neskončí, že bude pokračovať ďalšími stretnutiami buďto v Nedeci, Krakove alebo inde a stane sa impulzom do ďalšej spolupráce v budúcnosti. Spolupráce v nových podmienkach – v spoločnej Európe, v ktorej každý národ musí mať svoje miesto. A o toto miesto sa musíme snažiť aj my, aby v nasledujúcich desaťročiach nikto nepochyboval, že tu nás národ existoval a naďalej existuje. (x)

Kostol Panny Márie škapuliarskej v Dolnej Zubrici

Základná škola. Kedy sa v nej začne vyučovať slovenčina?

ZO ŽIVOTA OBCE

Naše redakčné putovanie po Orave nás tentoraz zaviedlo do obce, ktorej pomenovanie vraj pochádza od potoka Zubrica a ten zasa od trávy zubrice, ktorá rástla na jeho brehoch. Ide o Dolnú Zubricu, ktorej názov sa v starých listinách uvádzal ako Inferior (Dolná) Zubrica. K rozdeleniu Zubríc (1567) na dve obce, Dolnú a Hornú, došlo v roku 1614, čiže pred 390. rokmi.

Obec sa tiahne v dĺžke vyše šesť kilometrov vedľa potoka Zubričanka a žije v nej - v 360 hospodárstvach - okolo 1 800 obyvateľov, z ktorých väčšina sa zaobera poľnohospodárstvom. Vedie sem pomerne kvalitná asfaltová cesta, vedľa ktorej stojí prevažne nové, murované domy. Je tu moderná biologická čistička odpadových vôd, ktorá slúži aj Hornej Zubrici, kostol Panny Márie škapuliarskej, základná škola, obecný kultúrny dom, požiarna zbrojnica, niekoľko obchodov so zmiešaným tovarom, dve agroturistické hospodárstva a píly. Richtárom je Bronislav Gargaš, ktorý nám o.i. povedal: - *Na tento rok sme z gminných prostriedkov dostali len 7 300 zlотовých (tzv. richtárske peniaze), ktoré určíme na opravy a vytvrdenie ciest vedúcich k jednotlivým hospodárstvam. Kedže Gminný úrad v Jablonke v rozpočte na rok 2004 určil na kanalizáciu v Dolnej a Hornej Zubrici 1 436 180 zlотовých, veríme, že už onedlho budú na kanalizačnú sieť napojené ďalšie hospodárstva. Dodajme, že s výstavbou kanalizácie súvisí aj zvýšenie výkonu čističky odpadových*

Kultúrny dom v Dolnej Zubrici

dových vôd na 500 m³/24 hod., na ktorú má byť napojených ďalších 100 hospodárstiev v Hornej Zubrici a okolo 50 v Dolnej Zubrici.

Agroturistika

O tom, že v súčasnosti je fažko nájsť dobrú prácu, iste ne treba nikoho presvedčovať. Platí to obzvlášť na dedine, kde výnimku tvorí práca na vlastnom, žiaľ, slabo výnosnom hospodárstve. - *Mnoho mladých ľudí, - pokračuje richtár, - ktorí nevidia svoju budúcnosť v práci na hospodárstve, odchádza za vidinou lepších zárobkov ďaleko zo svojej obce. Pracujú nielen na stavbách po celom Poľsku, ale sezónne aj v Nemecku, Francúzsku, či Taliansku, ba dokonca aj v zámorií.*

V obci sa pomaly začínať rozvíjať agroturistika. Zatiaľ vznikli dve agroturistické hospodárstva, z ktorých jedno patrí richtárovi, kým druhé Jadwige Kulaviakovej. Informácie o jeho prevádzke mi poskytla dcéra majiteľky Joanna, ktorá je žiačkou 3. triedy gymnázia v Hornej Zubrici. - *Pre našich návštěvníkov, - hovorí Joanna, - sme na poschodí vyhralili dve štvorpostelové izby. Jeden nočľah stojí u nás 15 zlotypov a našim hostom, pokiaľ si to želajú, poskytujeme aj chutnú domácu stravu. Tento druh služieb sme sa rozhodli poskytovať od roku 2001, vďaka návrhu richtára B. Gargaša, ktorý má viacročné skúsenosti s týmto podnikaním.*

Ako som dozvedel, zatiaľ svoje služby poskytujú len počas letných prázdnin. Hostia sú s nimi spokojní a tešia sa najmä z pobytu v čistej prírode, radi navštievujú nedaleký skansen drevenej architektúry v Hornej Zubrici, robia výlety na Babiu horu a do okolia, v okolitých lesoch zbierajú lesné plody.

Kultúrny dom

Kultúrne dianie v obci sa sústreduje prevažne v obecnom kultúrnom dome, ktorý bol postavený v roku 1974. Jeho vedúcou je Wiesława Bielová z Hornej Zubríc. Dom je v súčasnosti otvorený od stredy do piatku (od 11.00 do 19.00 hod.). Prichádza doň hodne mládeže, o.i. do knižnice, zahrať si biliard a stolný tenis. V spoločenskej sále sa konajú pravidelné kultúrno-spoločenské podujatia, ktoré organizuje Gminné stredisko kultúry a športu v Jablonke. Sú to jasličkové predstavenia, recitačné súťaže a iné podujatia. Mnohí mladí ľudia sa mi však sťažovali,

Fragment miestnej čističky odpadových vôd

že v kultúrnom dome sa už oddávna nekonajú diskotéky, nie je tu ani kaviareň, kde by si mohli po práci posedieť.

Na jeseň minulého roka však dom začal ožívať, keď tu začala nacvičovať 15-členná mládežnická požiarická dychovka, ktorú vede Marián Omylák z Jablonky. Zdá sa, že mladí hudobníci chcú pokračovať v tradícii požiarickej dychovky, ktorá pod vedením krajanana Jána Soľavu dlhé roky šírila dobré meno svojej obce. Diváci budú môcť ich hru po prvýkrát počuť na gminnej prehliadke dychových orchestrov v Jablonke a potom snáď aj na našej prehliadke.

Požiarnici

Na požiarnikov sú hrdí v každej obci. Nie je tomu inak ani v Dolnej Zubrici. Tunajší požiarny zbor bol založený v roku 1923, teda pred vyše 80 rokmi. Prvým veliteľom dolnozubričských požiarnikov bol Eugen Adamčík, potom Ján Kovalík (1939-1950), Eugen Kott (1950-1989), Ján Kovalík (1989-2001), dnešný predseda zboru a od roku 2001 Józef Mastela. Funkciu hospodára požiarneho zboru dlhé roky vykonával bývalý predseda miestnej skupiny SSP Vendelín Vengrín. Zbor má v súčasnosti vyše 30 členov a vychováva si aj požiarický dorast, 6-členné chlapčenské družstvo (11-13 roční). Je pomerne kvalitne vybavený požiarickým náradím, má o.i. niekoľko motorových striečiek a iné vybavenie. Pýchou požiarnikov je moderná, poschodová zbrojnica, v ktorej sa nachádzajú o.i. dve garáže, kuchyňa, veľké sály, kde sa konajú obecné schôdze a svadby, samoobslužná predajňa a krajská klubovňa SSP. V garáži stojí požiarický cisternový automobil značky STAR 244 6 BA, ku ktorému v marci 2004 pribudol druhý, cisternový automobil zn. Mercedes 1622. O dobrej zaškolení tunajších hasičov svedčí o.i. dobré umiestnenie na gminných požiarických pretekoch v Jablonke.

Krajanská činnosť

V obci sa už dávnejšie nerozvíja tak, ako by sme si to želali. V tunajšej škole sa už niekoľko rokov nevyučuje slovenčina a materčinu nepočuť ani v kostole. Tento nepriaznivý stav súvisí o.i. so zanedbaním národnej výchovy detí, kym nedostatok finančných prostriedkov ÚV SSP spôsobil, že krajská klubovňa, ktorá sa nachádza v požiarnej zbrojnici, je nedostatočne vybavená a tým aj málo atraktívna pre mladých ľudí. O rozvoj a zaktívnenie krajskej činnosti v obci sa snažil bývalý predseda MS SSP Róbert Kulaviak, ktorý však v decembri

Pohľad na obec

2003 neočakávane zomrel. Keďže po jeho predčasnom odchode tu krajania nenašli na jeho miesto náhradu, činnosť MS začala pomaly zamierať. Bolo by teda potrebné čím skôr zvoliť nového predsedu MS SSP, ktorý by sa spolu s ďalšími členmi výboru pokúsil oživiť krajanskú činnosť v obci. Hoci mnohé problémy s nedostatočnou krajanskou aktivitou, ako aj s výučbou slovenského jazyka majú aj iné miestne skupiny Spolku Slovákov na Orave, nemožno sa s tým uspokojiť. Bez aktivity a konkrétnej práce ľudí sa pozitívnych zmien nedočkáme.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

V apríli (6. 4.) sa 75 rokov dožil Ignáč Sýkora z Harkabuza, (13. 4.) oslávila 65 narodeniny Žofia Páliová (rod. Kovalčíková) z Podvŕka. V máji (15. 5.) sa 65 rokov dožíva predseda MS SSP v Oravke-Studžonkách Vladislav Otrembiak a 25. 5. oslávi osemesdesiatku Mária Kapušáková z Podsklia. Našim jubilantom pramejme veľa zdravia a spokojnosti v ďalšom živote.

* * *

12. marca t.r. vypukol v Malej Lipnici požiar, ktorý zničil drevenú šopu s hospodárskymi strojmi. Hoci požiarnici oheň rýchlo zahasili, spôsobil škody vo výške okolo 20 tisíc zlôtých.

* * *

Na oravských cestách už čoraz zriedkavejšie vidieť koňa ťahajúceho voz (na snímke). V súčasnosti sú tieto zvieratá využívané hlavne počas zvážania dreva z okolitých lesov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Z DEJÍN HASIČSKÉHO ZBORU VO FRIDMANE

Človek oddávna potreboval k životu vodu a oheň. S vodou to mal ľahšie, lebo vyvierala zo zeme a ľahko sa ju dalo naberať. Horšie bolo s ohňom, ktorý ľudia potrebovali, aby sa mohli zohriať a pripraviť si stravu. Dlho nevedeli, ako ho roznieť. Keď im v tom niekedy pomohol náhodný blesk, snažili sa udržať oheň čo najdlhšie. Až oveľa neskôr sa ho naučili kresať, takže už neboli závislí na „ohni z neba“. Vedľa zápkách nebolo ešte ani chýru ani slychu. Ako rozprávali najstarší občania našej obce, ešte v 19. storočí sa u nás vo Fridmane na vznietenie ohňa používali zvláštne kremenné kresadlá, ktorými sa kresali iskry a tie zapaľovali podložené práchno. Mnohí z nás ako deti prežívali osudy Robinsona Crusoe na osamelom ostrove a spolu s ním sa tešili, keď sa mu najprv s pomocou blesku a neskôr kresaním podarilo získať oheň na prípravu stravy. Práve preto, že oheň bolo ľahko vzniesť, bol kedy vzácny.

Vývin neskôr ukázal, že oheň nie je len dobrodením, ale môže byť aj nebezpečným živlom, ktorý môže spôsobiť ľuďom veľké škody. Preto zástavba prvých drevených sídlisk bola riedka. Na Spiši tieto zásady ochrany pred požiarimi v stavebnictve môžeme vidieť dodnes. Spočívali v tom, že ľudia budovali maštale v istej vzdialosti od obytných domov a v ešte väčšej vzdialosti budovali stodoly, v ktorých sa skladovalo obilie, seno a pod. Príklad takého stavebníctva môžeme dnes vidieť napr. v Novej Belej, Krempachoch, Fridmane, Kacvíne, Tribši a iných obciach.

Samozrejme ani takéto bezpečnostné opatrenia nezabránilo požiarom, aj keď niekedy neboli také citelné, keďže spomínane vzdialenosť spôsobili, že vyhorela len časť

stavísk, napr. stodoly. Straty sú však vždy stratami. Preto v snahe o zaistenie istej ochrany pred požiarimi začali vznikať dobrovoľné požiarne zboru, najčastejšie od začiatku 20. stor. a najmä po prvej svetovej vojne. Vo Fridmane vznikol dobrovoľný požiarne zbor v roku 1928 a jeho zakladateľmi boli väčšinou účastníci prvej svetovej vojny z takých rodín, ako Balarovci, Markovičovci, Devorovci, Jurkovcovci, Barnašovci, Subišiaci, Tažíkovci a ďalší. V týchto rodinách prechádzala potom hasičská tradícia z otca na syna, z pokolenia na pokolenie. Ako som sa dozvedel, stávalo sa, že syn dedil nie Leh hasičské povolanie, ale aj otcovu hasičskú uniformu, helmu, sekerku a iné časti výstroje.

Keď teda vo Fridmane vznikol hasičský zbor, ľudia urobili zbierku a za tieto peniaze kúpili preň ručnú striekačku, ba postavili v strede obce aj akúsi šopu na uskladnenie požiarického náradia. Členovia zboru zároveň absolvovali školenie, ako sa má využívať náradie, ako hasiť a lokalizovať požiar a pod. Takéto školenia prebiehali vo väčšine spišských obcí a robili ich inštruktori Okresného velitelstva požiarnych zborov v Novom Targu.

Je zaujímavé, že takmer v každej obci si požiarne zbytne hneď od začiatku získali veľkú obľubu, ba priam všeobecnú úctu medzi obyvateľstvom. Táto všeobecná podpora spôsobila, že sa zbytne rýchlo rozvíjali. Začala sa výstavba prvých väčších požiarnych zbrojnic a nákup čoraz dokonalejšieho náradia. Napríklad vo Fridmane vďaka dotácií vtedajšieho gminného úradu v Nižných Lapšoch, ale aj zberke medzi obyvateľstvom sa v roku 1930 podarilo kúpiť pre zbor na tie časy modernú striekačku M-400, ktorá vlastne bola asi

prvou motorovou striekačkou na Spiši. V roku 1946 bolo na obecnej schôdzke rozhodnuté adaptovať na potreby hasičskej zbrojnice veľkú požiarovskú budovu a súčasne kúpiť pre miestny zbor druhú, oveľa výkonnejšiu motorovú striekačku M-800, tzv. Fischerku. Nakoniec okolo roku 1960 zbor dostal ďalšiu vysokovýkonnú striekačku M-800 (Polonia), takže bol dobre pripravený do boja s akýmkolvek požiarom. Musím poznamenať, že neškorie, najmä osemdesiate roky, boli rokmi akéhosi súťaženia spišských požiarnych zborov v ich vybavovaní rôznym protipožiarnym zariadením vrátane automobilov, v stavbe požiarnych zbrojní a pod.

Vráfme sa však do Fridmana, kde v období od vzniku miestneho dobrovoľného požiarneho zboru zaznamenali niekoľko veľkých požiarov:

- v máji 1929 zhoreli farské hospodárske stavby a s nimi aj niekoľko susedných hospodárskych stavieb a stodôl;

- 15. júla 1952 blesk vzniesiel veľký požiar, v ktorom zhorelo 21 stodôl;

- 5. júla 1957 deti hrajúce sa zápkami spôsobili požiar, v ktorom zhorelo 21 obytných domov spolu s hospodárskymi budovami;

- v septembri 1963 z neznámych príčin vypukol požiar v tzv. Kamennom Poli, kde 11 rolníkom zhoreli maštale a stodoly plné obilia, sena a iných krmovín;

- v roku 1982 bol Fridman dejiskom ďalšieho veľkého požiaru, v ktorom oheň strávil 17 rolníkom hospodárske stavby spolu so stodolami.

Samozrejme okrem uvedených bolo v obci, aj niekoľko menších požiarov. V dôsledku týchto všetkých nešťastí sa vtedajšie predstavenstvo obce rozhodlo postaviť v sídlisku Róvnia dve nevelké nádrže, ktoré však dnes nikto nedoceňuje a sú zanedbané. A predsa je lepšie predchádzať požiarom, ako ich hasiť!

Mám už osemdesiat rokov a za toto obdobie som prežil 5 veľkých požiarov v našej obci, nehovoriac o niekoľkých menších a dobre viem, aké veľké škody dokážu spôsobiť. Keď čítam Život, pozorne sledujem všetky príspevky o požiarach zboroch na Spiši. Veľmi ma teší, že dosahujú úspechy, získavajú nové automobily, striekačky a iné náradie. Musíme si ich vážiť, keďže pôsobia v nich ľudia, ktorí nás chránia pred nešťastím, nielen pred požiarimi, ale aj inými živlami. Adresujem to najmä mladým ľuďom. Na záver ešte dodám, že v správe dnešného fridmanského zboru sú potomkovia jeho zakladateľov, napr. Jozef Prelich, predseda, František Žolondek, náčelník, Jozef Pleva, Káva a ďalší.

JÁN BRINČKA

Fridmanský zbor počas posviacky prvej motorovej striekačky v r. 1930

Hostia zo Slovenska - A. Fogášová (zľava), K. Šulganová a M. Hacková počas otvorenia

Vernisáž spestrili spevom členky súboru Drevár z Kysuckého Nového Mesta

KRASLICE Z KYŠÚČ

*„Dajte nám vajíčko, lebo dve,
Však vám to maličko ubudne,
Dajte nám grošíček lebo dva,
Však vám to Pánbožko požehná“.*

6. apríla 2004 sa v Etnografickom múzeu v Krakove konala zaujímavá vernisáž výstavy kraslíc a iných dekoratívnych veľkonočných predmetov z Kysúc *Veľká noc na Slovensku*. Usporaduval ju Generálny konzulát SR v Krakove v spolupráci s Kysuckým osvetovým strediskom v Čadci a Etnografickým múzeom v Krakove.

Podujatie otvorila riaditeľka Etnografického múzea v Krakove Maria Zachorowska a generálka konzulka SR v Krakove Jana Burianová, ktorá privítala návštěvníkov a hostí, medzi nimi: generálneho konzula Ruskej federácie Leonida Rodionova a generálneho konzula USA Kennetha Fairfaxe s manželkou, člena správy Malopoľského vojvodstva Jana Berezu, vicekonzula SR v Krakove Marka Lisánskeho, vedúcu odboru kultúry a pamiatkovej starostlivosti Žilinského samosprávneho kraja Angeliku Fogášovú, riaditeľku Kysuckého múzea a Kysuckého osvetového strediska v Čadci Ľubu Kullovú a Katarínu Šulganovú, knáza Pawla Kubaniho, ktorý odovzdal organizátorom pozdrav od kardinála Franciszka Macharského, generálneho tajomníka ÚV SSP Ľudomíra Molitorisa, bývalého riaditeľa výrobného družstva Cepelia Jána

Spišiaka a ďalších.

Vo vstupnej chodbe múzea boli umiestnené práce s veľkonočnou tematikou, ktoré pripravili žiaci Základnej umeleckej školy č. 1 v Čadci pod vedením učiteľov D. Simulákovej a P. Takáča a riaditeľa školy P. Bytčánka. Diváci mohli teda obdivovať nespočetné množstvo kraslíc, zdobených rôznymi technikami, o.i. batikovaním, reliéfnou technikou, vzorom Richelieu, oblepované slamou, vlnou, sitinou, drôtikované, ažúrované a pod., ale aj perníky a medovníky s veľkonočnými motívmi.

Autorka projektu výstavy Magdaléna Hacková z Čadce nám o.i. poviedala: - *Medzi desiatkami exponátov, ktoré sme priviezli na výstavu do Krakova, máme kraslice, ktoré svojou technikou zdobenia patria k európskym raritám. Ide o kraslice oblepované dužinou trávy rastúcej na močiaroch - sitinou, ktoré pripravila Jana Latková z Čadce. K ďalším zaujímavým krasliciam patria oblepované semienkami plodov, nitkami, drôtikované a ažúrované.*

Na výstave, ktorá bola spojená s predajom, videli diváci aj ukážky ručného zdobenia kraslíc, ktoré priamo na mieste prezentovali Jana Latková (re-

Zaujímavé modré kraslice z Kysúc

liefna technika, voskovanie) a Ľuba Kullová (drôtikovanie) - obe z Čadce. Väčšinu vystavených kraslíc a iných dekoratívnych veľkonočných predmetov vyrobili kysuckí ľudoví remeselníci z Čadce, Žiliny, Turzovky, Kysuckého Nového Mesta, Staškova, Oščadnice, Novej Bystrice, Olešnej a Korne. Vernisáž spestrili svojím spevom členky folklórneho súboru Drevár z Kysuckého Nového Mesta - Zuzana Gacíková a Zdenka Floreková.

Po prehliadke exponátov sa účastníci vernisáže stretli na pohostení, na ktorom besedovali o peknej expozícii pri poháriku bieleho slovenského vína. Výstava *Veľká noc na Slovensku* bola exponovaná do 27. apríla 2004.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Žiaci učiaci sa slovenčinu v Kacvíne so svojou riaditeľkou A. Cisákovou a učiteľkou A. Górovou

V Nedeci...

Najskôr sme išli za žiakmi do Nedeca, kde slovenčinu vyučuje krajančia Žofia Bogačíková. Žiaci sa môžu zapísat na slovenčinu už od prvého ročníka. Sú dve skupiny, jedna pre začiatočníkov (1. – 3. ročník) a druhá pre pokročilých (4. – 6. ročník). - Najlepšie je, ak sa deti zapíšu od prvého ročníka, lebo sa v každom ročníku učia niečo nové a bez problémov ich možno preradiť medzi pokročilých, - hovorí Ž. Bogačíková. Každá z týchto skupín má tri hodiny slovenčiny týždenne. V nedeckej škole sa slovenčinu učí tridsať jeden žiakov. Žiaci sú veselí a zhovorčíví, čo môže dosvedčiť aj konzulka SR Jana Burianová a vicekonzul Marek Lisánsky, ktorí nedávno navštívili nedeckú školu. Deti sa veľmi potešili tejto návštive a ochotne sa po-

ZÁUJEM OSLOVENČINU

Oslovenčine napísal nejeden básnik veľa krásnych slov. Čo však budeme mať z týchto krásnych básni, keď ich možno onedlho nebude mať kto čítať, lebo ako im rozumieť, keď nepozná reč, v ktorej sú napísané. Nedá sa nevidieť, že počet ľudí ovládajúcich slovenčinu v našom regióne z roka na rok klesá. Samozrejme nádejou sú žiaci základných škôl, gymnázií a vysokoškoláci, ktorí sa možno raz vrátia podporiť krajskú komunitu, ale či sa vrátia, to nikto nevie. Po kračujeme v našich stretnutiach so žiakmi základných škôl, ktorí navštevujú hodiny slovenčiny. Tentokrát sme sa zastavili v Nedeci a Kacvíne. Tým aj chceme splniť nás sľub daný čiernohorským žiakom, že budeme písat aj o iných žiakoch učiacich sa slovenčinu na Spiši.

Niektoře žiacke projekty školského znaku

chválili svojimi znalosťami. Ako hovorí ich učiteľka Ž. Bogačíková, žiaci sa každoročne zúčastňujú aspoň jedného výletu na Slovensko a niektorí boli vlni aj v prázdninovom tábore, z ktorého sa vrátili veľmi spokojní so všetkým, čo tam zažili. – Takéto pobyt motivujú deti a tešia ich, že si môžu overiť svoje znalosti slovenčiny. Badateľne sa zlepšili aj ich jazykové schopnosti. Vedia pobotovo reagovať na otázky a predovšetkým nemajú zábrany pri konverzácií či diskusii. Aj keby robili chyby, snažia sa rozprávať. Myslím si, že na našich hodinách musíme na takéto výsledky dlbo pracovať, kymkrátky pobyt na Slovensku im pomáha rýchlejšie osvojiť si nové slová. Dúfam, že aj tento rok sa niektorí z mojich žiakov dostanú do tábora, - hovorí Ž. Bogačíková.

Na hodinách slovenčiny pracujú s materiálom, ktorý im pripraví učiteľka. Keďže sa slovenčina učí ako fakultatívny predmet, môžu sa žiaci na ňu zapísat v každom ročníku. Preto je dôležité, aby učivo bolo primerané pre všetkých. V mladších ročníkoch sa učia najmä rôzne básničky, riekanke, rečnovanky, pesničky, maľujú, kreslia, počítajú. Pre učiteľa je to namáhavá práca, keďže v jednej skupine sú žiaci v rôznom veku a s odlišnými znalosťami. Žiakom sa vyučovanie páči a ochotne prichádzajú na tie hodiny. V staršej skupine je podobne, ale venujú sa v nej skôr slovenskej literatúre – poézii i próze a gramatike. Nechýbajú ani oddychové momenty, ako napr. spievanie nových slovenských

Budova kacvínskej školy

pesničiek. V škole chýbajú detské časopisy, ako napr. Včielka, Vrabček, Macko Pušik, Zornička a pre starších Slniečko a Kamarát. Sú to potrebné didaktické pomôcky, ktoré pomáhajú zaujať žiaka a slúžia spestreniu vyučovania.

.... a v Kacvíne

Z Nedece sme išli do Kacvína, kde sa slovenčina vyučuje ako jazyk národnostnej menšiny, ako nám to povedala riaditeľka ZŠ Jána Pavla II. Anna Cisaková. Aj tu sú žiaci rozdenení do dvoch skupín - začiatočníkov a pokročilých. Spolu sa slovenčinu učí 21 žiakov z 2. – 6. ročníka. V mladšej skupine je šest žiakov a v staršej pätnásť. Slovenčinu vyučuje krajanka Alžbeta Górová. Každá skupina má tri hodiny týždenne. Žiaci sa môžu na slovenčinu zapísat' v každom ročníku, čo je súčasť dobre, ale stáže prácu učiteľa, lebo v jednej skupine musí učiť deti s odlišnou úrovňou znalostí slovenčiny. – *Snažím sa, - hovorí A. Górová - aby každá hodina bola niečím zaujímavá, prinášala každému nové poznatky, rozširovala ich slovnú zásobu a znalosti gramatiky. Často na hodinách venujeme priestor riešeniu rôznych hádaniek, krížoviek, rébusov, osesmeroviek, kým v mladšej skupine kreslíme, bráme sa rôzne hry. Učíme sa spolu aj slovenské pesničky.*

Žiaci sa našej návštive potešili, aj keď boli pevne presvedčení, že sme ich prišli skúsať. O to milšie bolo ich prekvapenie, keď zistili, že naopak, prišli sme sa len porozprávať a dokonca urobiť im nejaké zábery. Ako sme sa dozvedeli, viacerí z nich boli vlastní v prázdninovom tábore, kde sa im veľmi páčilo a už sa pýtali, či aj tento rok niečo také bude. Na tábor majú nielen pekné spomienky, ale zlepšili si tam jazykové schopnosti a nadviazali kamarátstva. Keď sme sa ich opýtali, prečo chodia na slovenčinu, pohotovo hovorili: učia sa ju, lebo pochádzajú zo slovenských rodín, lebo majú o ňu záujem a chcú poznáť jazyk svojich susedov. Niektorým sa slovenčina

jednoducho páči a chcú sa v nej zdokonaľovať, kým iní povedali, že každá reč sa im raz v živote zíde. Takže žiaci vedia, čo chcú. Vyjadrili nádej, že aj tento rok možno pôjdu ešte na nejaký výlet na Slovensko. Na hodinách využívajú učebnice, cvičebnice a materiály, ktoré im pripraví učiteľka. Chýbajú im slovenské detské časopisy ako Včielka, Slniečko, Zornička, Vrabček. Niektorí si ich sami kupujú, vedľa Kacvína na Slovensko je len pár krovok.

Ako sme už spomenuli, slovenčina sa učí ako jazyk národnostnej menšiny. Ako hovorí riaditeľka ZŠ v Kacvíne Anna Cisaková – *deti sa rady učia slovenčinu, a to nielen krajanské, ale aj iné. Popri slovenčine sa učia nemecký a anglický jazyk. Je to pre žiakov dosť veľké zaťaženie a náročné aj časovo,*

lebo slovenčina býva po obedze. Žiakov to však neodradzuje. Okrem toho máme v knižnici, ktorú vedie A. Górová, bohatú zbierku slovenských kníh, ktoré sú žiakom často požičiavané. V poslednom období však nedostávame žiadne slovenské knihy. Je to škoda, lebo teraz vychádzajú veľmi pekné kníhy u nás i na Slovensku.

Škola vyvíja bohatú mimoškolskú činnosť a vo voľnom čase organizuje žiakom rôzne aktivity. Existujú rôzne záujmové krúžky, ako napr. športové a predmetné, prípadne regionálna, mediálna a zdravotná výchova. Žiaci majú k dispozícii dobre vybavenú počítačovú pracovňu, ktorá vznikla vďaka snahám riaditeľky, rodičovskej rady a obyvateľov obce. Chýba im telocvična, takže na tieto účely využívajú školský vestibul. V rámci mimoškolskej činnosti existuje aj osvetová izba, kde sa môžu žiaci pripravovať na vyučovanie, hrať a tráviť voľný čas. V škole pôsobí športový klub Jedlička, ktorý je zatiaľ vo fáze legalizácie. Z finančných prostriedkov Protialkoholickej gminnej komisie bola v škole zriadená po-

Pokračovanie na str. 24

Základná škola v Nedeci

P

ri hľadaní námetov pre tieto zaprášené histórie nemalo som sa potešíť, ked môj druh, redaktor Páčalt, pri nedávnom našom náhodnom stretnutí záhadne sa usmial a vytiahol z vrecka výstrižok z novín, aby som sa naň pozrel.

Bol to môj článok, ktorý som uverejnil práve pred dvadsiatimi piatimi rokmi a opisujem v ňom prvú návštavu slovenskej inteligencie v Prahe.

Dávno som už na tento svoj článok zabudol, ale nikdy sa on vo vhodnejšom čase nemohol objasniť ako práve teraz, keď sa prehŕňam v starých pamiatkach. Uverejňujem ho znova po štvrtstoročí a nič podstatného na ňom nemením.

Prvá výprava slovenskej inteligencie zo Slovenska navštívila Prahu roku 1920 a vtedy sme sa s Čechmi ešte len poznávali, oňuchávali. A preto cez vtedajšie pomery treba sa dívať na tento článok, ktorého celkový štýl má už dnes historickú patinu.

Ja sám, ako člen onej výpravy, cítil som sa vtedy ako exotické zvieratko, ktoré udívalo vtedy Pražanov. Do prava na uliciach bola vtedy prerušovaná, tam, kadiaľ sme šli, a myslím si, že sme bodrých Pražanov tak trochu i sklamali. Očakávali statných drotárov s valaškami a mastnými klobúkmi, a tu prídu ľudia, ktorí nosia čierne šaty od dobrých krajčírov, tvrdé goliere a kravaty.

No ale nadšenie vtedy bolo privikelé z oboch strán a mysleli sme si vtedy, že už teraz celý život budeme sa len objímať a bozkávať.

Ale romantika je len pozlátkou života, ktorá sa časom ošúcha.

Tak teda tento dávno napísaný článok má tento názov a takto znie:

Ked paprikáš lepšie štípe v Prahe ako na Slovensku.

Paprikáš, prosím pekne, je mäsité jedlo a v historických krajinách je všeobecne známy pod pomenovaním *teleci na paprice*. Než by som vám o pražskej histórii tohto slovenského paprikáša povedal niekoľko slov, pokladal som za potrebné začať hned týmto vysvetlením. Bude to zaujímavá rozprávka už i preto, že je pravdivá a potom tešne vpadá do rušných časov porevo-

lučných dní, nehovoriac ani o tom, že vo valnej mieri prispela k zoznámeniu sa oboch vetví československého národa, alias národa českého a slovenského, ako sa komu práve ráči pásť.

História s tým slovenským paprikášom začala sa oslobodením nášho národa, totiž vtedy, keď jedného rána po raňajkách povedali nám u susedov, že máme Československú republiku, že v Martine pri potoku Turca máme národnú radu, že koniec je už tisícročného jarma maďarského a že príde americká múka a o šmalec sa tiež nemusíme báť, lebo toho nám tiež pošle niekoľko sudov pán president Wilson. Hovoríme, s tým paprikášom sa to začalo vtedy, keď do Prahy zavítala takzvaná výprava slovenskej inteligencie.

*

V Ružomberku, Martine a Mikuláši naložili nás, tých niekoľkých slovenských inteligenčov, do pekného extravlaku, ktorý nás mal zaviesť do Prahy na mustru, aby sa tým Pražanom ukázalo, že podívajte sa len, prosíme vás pekne, na túto vyberanú spoločnosť, takto vyzerajú tí vaši drahí bratia pod Tatrami, o ktorých s toľkou láskou básnili českí pevci pred prevratom a o ktorých toľko nezmyslov po prevrate napísala ctihoná slečna Fastrová z Národnej politiky.

Prosíme však, aby ste si, drahí Pražania, láskavo pritom uvedomili ráčili, že títo, ktorých ten extracúg do Prahy privezie, sú inteligenti, je to, prosíme, výprava slovenskej inteligencie a nie valasi a bačovia z tatranských salašov, ani parobci z Važca a iných krajov, lebo tí by vám sem do Prahy i tak neprišli, nie azda z nejakej antipatie k vám Pražanom, ale jednoducho z tej príčiny, že doma musia kravy a kozy pásť, ovce dojíť a preháňať po grúnoch a nemajú času podaromne sa potulovať po Republike, ešte ani vtedy nie, keď je tá Republika celkom nová.

*

Však sme to dobre vedeli, že na Morave i v Čechách záujem o slovenskú inteligenciu bol tiež nie menší. Vedeli sme už vtedy veľmi dobre, že kamaráti a bratia Česi nás poznajú ako ľudí, ktorí na parketoch sa s takou isto-

tou pohybujú, ako povedzme českí turisti po svahoch Moravského Krasu, že medzi nami niet „strádalov“, že za jednu pesničku, ktorú nám Cigán zahrá do ucha, dáme i posledný groš, že radi pijeme víno a z nepochopiteľných príčin viac ráz do roka dáme si vyhladiť nohavice. Pražské slečinky, dámy, zase vedeli o nás – neráchte prosím zapierať, že my Slováci sme k dámam nadmieru zdvorilí a v láske sme – aby som sa slušne a správne vyslovil – mohúcejší.

*

Ked som už svoj národ tak pekne pochválil, opakujem ešte raz, že toto všetko sme vedeli, keď sme do Prahy cez Mo-

EMO BOHÚŇ

ČEŠKÝ

ravu a Čechy v tom extravlaku jachali, v Pullmanových vozňoch sa vyvalovali, prijímajúc blahosklonne ovácie obyvatelstva historických krajín na každej stanici, ktorou náš vlak prešiel a počúvali českých bratov, rečníkov, od ktorých sme sa už cestou do Prahy dozvedeli, že Tatry sú už nie naše, vlastne i naše, totiž, že spoločné, totiž a takto, že čo je vaše to je naše a čo je naše to je vaše, to je už teraz všetko jedno, čiže vuršť, lebo sme jedna nerozdielna republika, ved to je jasné! Čech a Slovák, dva bratia jednej materi, sláva československej vzájomnosti, nazdar, nazdar a zavorte okno, lebo všetka sadza z tej besnej lokomotívy padá mi na nohavice a ako budem potom parádu robiť v Prahe.

Vedeli sme dobre, a to si každý z nás plne uvedomoval, že my, ako prví Slováci v Prahe, máme založiť renomé slovenského národa. Aký dojem urobíme my, prví prišli zo Slovenska, tak si nás budú vážiť, alebo naopak. Vedeli sme dobre, že záujem a pozornosť celej Prahy je obrátená na nás a preto každý z nás bol odhodlaný upevniť autoritu nášho národa v Prahe na večné veky.

Musíme byť predovšetkým gavaliermi. To je efekt, ktorý pôsobí na každého

a vysoké prepitné je najlepšia reklama. Musíme byť troška i povýšení. Praha vám nesmie imponovať. Že imponovať nám bude nejakým spôsobom, to sme už vopred vedeli, ale Pražania to na nás na nijaký prípad nesmú badat. O tom bola reč vo vlaku, až sme došli do Prahy.

*

Na stanici v Prahe boli sem uvítaní veľkolepo. Nemožno tie ovácie opísť, aké nám Pražania pripravili. A märne by som dnes humorizoval, predsa si len priznávam, že prvé chvíle, strávené na peróne stanice, zanechali vo všetkých nás nezabudnuteľné dojmy. V Prahe sa tomu rozumejú.

Celá staničná budova ozdobená, veľký dav ľudu pred stanicou, hymny, zapýrené tváričky zlatých Pražaniek,

Doniesli nám teda ten paprikáš. Jeden pohľad a už sme boli všetci uzrozumení, že teraz v tejto reštaurácii musíme niečo vykonať, čím by sme sa preslávili a ohromne zaimponovali. Netreba mi azda ani poznamenať, že čašníci skákali okolo nás ani blázni, lebo na obed od každého z nás dostali najmenej dve koruny prepitného a tak čašníci celej Prahy za deň už vedeli, že Slováci sú úžasné gavalieri.

Paprikáš nám položili na stôl a sme ho ochutnali. Bol to riadny paprikáš, obvykle pripravený, hŕadam papriky bolo v ňom menej, ako sme na to zvykli doma.

Môj sused dal si zavolať hlavného.

- Pán hlavný, čo je to? To je telecí na paprice? Tak, keď je to telecí na paprice, tak, kde je z neho paprika? Ho-

paprikovej omáčky vopchám do úst, tak ma porazí. A tie samé myšlienky som videl na tvárich svojich ostatných priateľov.

Pre Kristapána, čo robiť? Máme paprikáš nechať na tanieri? Nie! Nikdy! Radšej pomrieme, ale renomé pred Pražanmi, ktorí stáli okolo nášho stola a dívali sa na nás, ako sa dívajú u Hagenbecka na krvoživné šelmy, budiacé úctu a strach, si zachránime.

Nerád si spomínam ešte ani dnes na tých niekoľko minút, dokial sme ten paprikáš nepojedli a nechce sa mi opisovať tie muky, ktoré sme pri jedení tohto paprikáša pretrpeli. Nech vám stačí iba toľko, že sme všetci pojedli ten paprikáš. A potom odišli sme z reštaurácie tváriac sa, nie ako víťazní toreadori, ale ako ľudia, ktorí vykonali vec prirodzenú a samozrejmú. Ach bola to hrozná štvrtodina! Avšak tragédia s tou paprikou začala sa len potom.

*

Stalo sa totiž, že tento náš hrdinský skutok vzbudil tak veľkú senzáciu, že o pol dňa po tom rozprávalo sa o ňom po celej Prahe a všetci pražskí reštauratéri už večer vedeli, že Slováci veľmi radi papriku a že všetky jedlá si doma pripravujú s paprikou.

Predstavte si naše prekvapenie, zdesenie, keď večer na druhom konci mesta vkročíme do nejakej reštaurácie, pýtame sa večeru a donesú nám jedlá hrozne prepaprikované. A už nielen mäso, ale i múčnik. A keď sme chceli robiť kravál, tak pán reštauratér sa milo usmial a povedal, že však on vie, ako sa pripravujú jedlá na Slovensku.

Bolo to hrozné! Kamkolvek sme vkročili obedovať, alebo večerať za tých niekoľko dní, čo sme boli v Prahe, všade nám všetko paprikovali do nemožnosti. A najstrašnejšie bolo pri tom, že sme ani nemohli proti tomu protestovať.

Čo sme mali robiť? Schovali sme naše slovenské kokardy a keď sme prišli do nejakej reštaurácie neprezradili sme, že sme Slováci, aby sme niečo dostali už bez papriky.

Vtedy prvý raz v živote som odtajil, že som Slovákom, zaprel som svoj národ. Hŕadam mi to Pán Boh odpustí!

(Emo Bohúň -
Zaprášené história, 1948)

PAPRIKÁŠ

boli to chvíle, akých je málo v živote.

Uvítal nás pán primátor. Jeho reč dojala každého až k slzám a iste bola by k slzám dojala i mňa, keby blízko mňa nebola stála jedna dvadsaťročná Pražanka v slovenskom kroji, v krátkych sukničkách, z ktorých vykukali najkrajšie kolienka a nožičky na tomto svete. Mohol pán primátor diškurovať vtedy čo chcel, mňa Praha už držala. O získanie mojej osoby nemusel sa už usilovať. Neskoršie som sa dozvedel, že nielen ja, ale i moi priatelia sa na stanici zamilovali tu i tam a že každý z nás okrem ustáleného programu mal už i program svoj, pri ktorom sa človek neukazuje, ale schováva a nekričí nazdar, ale šepce niečo iné.

*

Avšak konečne vráťme sa už k predmetu, totiž k tomu paprikášu. Stalo sa to v Reprezentačnom dome pri večeri. Objednali sme si paprikáš, čiže telecí na paprice. Čašník nám doniesol. Poznamenávam, že každý z nás mal veľkú slovenskú kokardu pripätú na prsiach a preto v celej miestnosti budili sme živý záujem a boli sme pozorovaní domorodcami.

voríte, že tá paprika je tam. To je málo papriky. Viete dobre, že my Slováci všetko jeme s paprikou. Čím viac papriky, tým nám to lepšie chutí. Hlavný doniesol v malej soľničke papriku. Môj priateľ celý obsah soľničky vysypal si do paprikáša a povedal:

- Viac papriky už nemáte?

Vraj majú, povedal úctivo, ale s úžasom pán hlavný a odbehol do kuchyne, odkiaľ sa vrátil s veľkou plechovou dózňou, ktorá obsahovala aspoň pol kila dosť ostrej papriky. Môj priateľ vzal polievkovú lyžicu a tou dva razy načrel do papriky a nasypal si ju na svoje jedlo. Jeho príklad sme nasledovali i my ostatní a každý z nás naváhal si do telečho ešte dve lyžice papriky.

Nemusím ani poznamenať, že toto naše správanie sa vzbudilo v reštaurácii všeobecnú pozornosť a hostia sa začali zastavovať pri našom stole, privolávajúc nám nazdar a hľadiac ohromený do našich tanierov, v ktorých nebolo vidieť mäso pre papriku.

Rozkrojil som si kúsok mäsa, zanoril do omáčky a vložil do úst. A vtedy mysliel som, že umriem. Paprika štípalala ako všetky ohne pekla. Pomyšľel som si, že keď ja vám ešte jednu lyžicu z tej

ZÁUJEM O...

Dokončenie zo str. 21

silňovňa pre obyvateľov obce. V škole existuje žiacky folklórny súbor *Májový vrch*, ktorý vznikol z iniciatívy riaditeľky ZŠ a pôsobí pod jej vedením. Choreografkou súboru je Mária Wněková. Minulý rok sa súbor zúčastnil Zámagurských folklórnych slávností v Červenom Kláštore. Škola patrí k veľkej rodine škôl pomenovaných podľa Jána Pavla II. a spolupracuje s týmto školami. Každý mesiac sa pri tejto príležitosti uskutočňuje v škole nástup. Spo-

lu s Dňom matky (26.5.) oslavujú aj výročie udelenie mena škole a pri tejto príležitosti organizujú podujatie za účasti obyvateľov obce, na ktorom popri bohatom umeleckom programe je lotéria, dražba žiackych prác, hry a zábavy pre deti a dospelých. Škoda, že na takom podujatí nezaznie slovenčina. Škola sa zapája do rôznych akcií, ako napr. Upratovanie sveta, Polia nádeje 2004, Hora groša, rôzne muzikály, umelecké scénky, jasličky, Deň matky, zapájajú sa do výtvarnej súťaže Matka v očiach dieťaťa, Celé Poľsko číta de-

tom, no a výtvarnej súťaže Života. Sú to len tie významnejšie. – V súčasnosti pracujeme na školskom znaku. Každý žiak mal na bodinách výtvarnej výchovy pripraviť svoj návrh. Z týchto návrbov učiteľka výtvarnej výchovy E. Szramová zhotovila zatial všeobecný návrh, z ktorého sa vykluje školský znak, - hovorí Anna Cisáková.

Všetkým žiakom, ktorí navštevujú hodiny slovenčiny želáme veľa úspechov a vytrvalosti v zdokonaľovaní znalosti tohto jazyka. Zároveň našim prostredníctvom nedeckí a kacvínski žiaci pozdravujú všetkých, ktorí sa učia slovenčinu, ale aj svojich spolužiakov a učiteľov.

Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

KRÁTKO Z ORAVY

16. marca zadržali colníci na hraničnom priechode v Chyžnom vodiča tureckého kamiónu, ktorý prevažal 3 500 ks na podobení parfémov značky Chanel č. 5. Podozrivý náklad bol zhabaný.

* * *

Policajti z Nového Targu zadržali zorganizovanú skupinu zlodejov z Podvľaka a Podsrnia, ktorí za posledných päť rokov so svojimi spoločníkmi spáchali okolo 30 krádeží a vlámaní. Vyšetrovanie pokračuje.

* * *

Vo Veľkej Lipnici vzniklo nové Gminné stredisko kultúry, športu a turistiky, ktoré nahradilo doterajšie Gminné stredisko kultúry. V súvislosti s tým došlo k zmenám v gminnom rozpočte, v ktorom na turistiku a šport vyčlenili 10 tisíc zlotých.

* * *

Hoci stará drevená architektúra na Orave už oddávna ustupuje murovanej výstavbe, v niektorých oravských obciach sa drevenice ešte zachovali. Jedna z nich,

pekne vynovená a dodnes obývaná, aj keď so škrídlovou strechou, stojí v Chyžnom (na snímke).

* * *

V mnohých oravských obciach sa nachádza veľa starodávnych sakrálnych pamiatok. Jednou z nich je soška Panny Márie s dieťaťom (na snímke) z roku 1759, ktorá stojí v Podvľku.

* * *

26. apríla uplynulo 125 rokov od úmrtia oravského rodáka, knaza, rodoľuba a spoluzakladateľa Spolku sv. Vojtecha - Andreja Radlinského. Narodil sa 8. júla 1817 v Dolnom Kubíne a zomrel 26. apríla 1879 v Kútoch, okres. Senica.

* * *

Každoročne píšeme o nezmyselnom jarnom vypáľovaní trávy, pred čím občanov vystríhajú gminné úrady a požiarnici. Žiaľ, mnohí rolníci tieto zákazy nadálej nerešpektujú. Obhorenú trávu sme videli o.i. v Pekeľníku, Zubrici a Chyžnom.

* * *

Takéto zaujímavé včielie úle, vydlabané v kmeňoch stromov (na snímke), môžu

turisti na Orave vidieť už len v skanzene drevenej architektúry v Hornej Zubrici.

* * *

Starodávny zvyk stavania májov na Orave nadálej pretrváva. Mladenci ich aj v tomto roku postavili o.i. v Podvľku, Pravornke, Jablonke-Boroch a Veľkej Lipnici.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO ZO SPIŠA

Úctyhodné životné jubileum - 90 narodeniny oslávila 22. apríla krajča Ján Kovalčík z Krempáčov. Odhaduje sa, že na dožil 79 rokov J.E. otec biskup Dominik Kalata, rodák z Novej Belej, pôsobiaci vo Freiburskej arcidiecéze v Nemecku. Našim jubilantom prejeme do ďalších rokov veľa pevného zdravia a Božieho požehnania.

Koncom marca sa uskutočnil v našich obciach výkup jahniat na taliansky trh, ktorý usporiadal Zväz chovateľov oviec a kôz v Novom Targu. Odhaduje sa, že na talianske veľkonočné stoly poputovalo zo Spiša, Oravy a Podhalia okolo 35 tisíc jahniat. Cena sa tento rok zvýšila priemerne o 1 zlótý za kg v porovnaní s minulým rokom. Podľa mienky chovateľov je aj tak nízka. Konkurenčiou pre naše jahňatá sa stávajú slovenskí, rumunskí a bulharskí chovatelia.

1. apríla sa uskutočnili záverečné testy na všetkých základných školách, v ktorých si žiaci šiesteho ročníka overili úroveň svojich vedomostí. Všeobecne sa hodnotí, že testy v celom Poľsku dopadli dobre.

Od 18. 4. - 1. 5. sa žiaci 4., 5. a 6. roč. ZŠ z Novej Belej a žiaci 6. roč. ZŠ z Krempáčov zúčastnili školy v prírode v Detvianskej Hute nedaleko Martina. Sprevádzali ich učitelia Dominik Surma a Agáta Bryjová. Počas dvoch týždňov si zdokonaľovali znalosti slovenčiny, chodili na výlety a zúčastňovali sa rôznych hier a zábav.

11. marca sa v Tatranskej Lomnici uskutočnila slovensko-poľská konferencia za účasti ministrov zahraničia Eduarda Kuču a Włodzimierza Cimoszewicza, ktorá bola venovaná otázkam vstupu obidvoch štátov do EÚ, problematike ochrany životného prostredia, najmä regiónu Tatier. Hovorili aj o možnosti

spoločnej organizácii olympijských hier v roku 2018, aj keď formálne olympijské právo zatiaľ nedovoľuje, aby sa hry konali súčasne na území dvoch štátov.

Príroda sa prebudila zo zimného spánku a s ňou ožili aj včelíny (na snímke v Jurgove). Začína sa medová sezóna, čomu prospievá teplý jar urýchľujúca kvitnutie stromov a krov.

24. marca vypukol v Nedeci požiar, ktorý pohltil hospodárske stavby spolu s poľnohospodárskym náradím. Škoda presahuje 12 tisíc zlôtých. Príčina požiaru je neznáma.

Sestry Žofia Bogačíková a Helena Porębská z Nedeca (na snímke) sú predplatiteľkami Života od jeho začiatku a neraz si rady diskutujú o článkoch, ktoré ich zaujali.

Kosu ako poľnohospodárske náradie už dávno nahradili mechanické kosačky. František Milon z Čiernej Hory však kosu nevyhodil a občas ju vyskúša.

Nedeckí požiari sa pustili do stavby novej zbrojnice (na snímke). Zatiaľ postavili základy a garáže. Od jari budú práce pokračovať. Okrem toho v Nedeci začali výstavbu športovej haly situovanej vedľa školskej budovy.

Po dlhšej prestávke belianska dychovka (na snímke) zahrala aj na verejnosti. Želáme jej veľa úspechov a dúfame, že ju uvidíme už na tohoročnej prehliadke krajanských dychoviek.

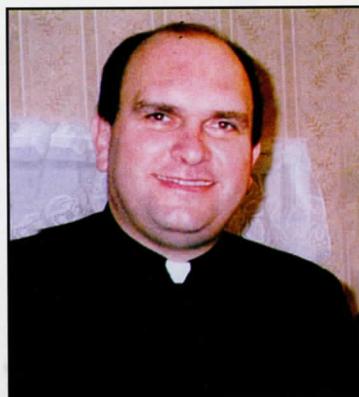

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

PÁN BOH ŽEHNAJ!

Pred desiatimi rokmi, presnejšie 14. mája 1994 bol vysvätený za kňaza Jozef Bednarčík z Novej Belej. Jeho primičná sv. omša v rodnej obci známenala prevelkú slávnosť, na ktorú prišlo množstvo ľudí zo širokého okolia.

Krajan Jozef Bednarčík sa narodil v roku 1968 v slovenskej roľníckej rodine Anny a Františka ako jeden zo štyroch súrodencov. Najskôr navštievoval základnú školu so slovenským vyučovacím jazykom v Novej Be-

lej a potom sa stal študentom na lýceu v Jablonke. Po úspešnom absolvovaní maturitnej skúšky v roku 1986 sa rozhodol pre vysokú školu na Slovensku, kde v rokoch 1986-1988 študoval slovenčinu - dejepis na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Aj keď sa mu na vysokej škole darilo a zvolený odbor ho zaujímal, cítil, že jeho posláním je byť kňazom. Počúvol svoj vnútorný hlas a v rokoch 1988-1994 absolvoval kňazský seminár v Krakove. 14. mája 1994 prijal sviatost posvätenia kňazstva vo wawelskej katedrále z rúk kardinála Franciszka Macharského. A tak ako povedal kedy si Kristus:...*chodte a hlásajte evanjelium všetkým národom...* - pobral sa aj Jozef najskôr k svojim rodákam, aby im udelil svoje novokňazské požehnanie a potom na svoje prvé pôsobisko, ktoré mu určila cirkev. Najskôr bol kaplánom v Zebrzydowiciach, odkiaľ ho preložili do Nedece, kde je kaplánom dodnes. Vo farnosti pracuje s mládežou a usmerňuje ju, ako môže aktívne tráví voľný čas. Podieľa sa na vydávaní farských novín, ktoré sa tešia všeobecnému záujmu. Okrem práce v pánovej vinici sa živo zaujíma o krajanské hnutie a je aktívnym dopisovateľom Života. Každý mesiac si krajania môžu prečítať jeho články na stránkach nášho časopisu. Zúčastňuje sa na krajanských podujatiach a svojou modlitbou podporuje naše iniciatívy. Pri príležitosti tohto pekného jubilea mu celá krajanská obec praje veľa zdravia a Božieho požehnania v jeho nefalikom, zodpovednom kňazskom pôsobení a v osobnom živote.

POĎAKOVANIE

Som veľmi rád, že výstava mojej výtvarnej tvorby bola usporiadaná a sprístupnená verejnosti v Krakove práve v Galérii slovenského umenia Spolku Slovákov v Poľsku. Chcem preto aj touto cestou vyjadriť moju úprimnú vďaku všetkým, ktorí sa o to pričinili, v tom najmä:

- PhDr. Helene Jacošovej, riaditeľke Slovenského inštitútu vo Varšave za finančnú podporu pri vydaní katalógu k výstave a za účasť na vernisáži;

- generálnej konzulke SR v Krakove Jane Burianovej za účasť na vernisáži;

- generálnemu tajomníkovi ÚV SSP Ludomírovi Molitorisovi o. i. za zorganizovanie výstavy a redakciu katalógu;

- šéfredaktorovi Života Jánovi Špernogovi za prípravu textov do katalógu, dovoz obrazov a pod.

Ďakujem taktiež tým, ktorí inštalovali výstavu a postarali sa o prípravu vernisáže, no a všetkým ostatným za účasť na tomto podujatí.

FRANTIŠEK KOLKOVÍČ

BLAHOŽELANIE

Dve belianske rodáčky – **Genovéva Ogurčáková** z Prešova sa 6. júna dožíva 70. rokov a jej sestra **Zofia Stefančíková** z Košíc oslavuje v máji 68. narodeniny. K ich jubileu im veľa pevného zdravia, lásky, úsmevu na tvári, božieho požehnania a častých návratov do rodného kraja

prajú

**sestry Helena a Ludmila
s rodinami z Novej Belej**

26. mája si už tradične pripomíname Deň matky - sviatok všetkých matiek sveta. Nezabudnime v tento deň svojim mamám darovať kyticu kvetov spolu s milým úsmevom a dobrým slovom. Máj je predsa mesiacom lásky, kedy umelci venujú matkám básne a piesne, deti im vystrihujú z papiera červené srdiečka, do ktorých wpisujú niekoľko horúcich a vďačných slov, kupujú im kyticu kvetov a malý darček. To všetko preto, aby mamám pri príležitosti ich sviatku prejavili svoju lásku a vďačnosť. Matky predsa všetko obeťujú svojim deťom a tak málo chcú pre seba. Rovnako milujú všetky svoje deti, od najmenších po najstaršie i tie dospelé, ktoré sa už dávno osamostatnili. Materinská láska je to najdrahšie, čo nám mama dáva po celý svoj život. Sme jej vďační za starostlivosť, nehu a dobrotu. K tvojmu sviatku ti, mama, želáme veľa zdravia, radosti a pohody. (pk)

RODINNÉ PRÍDAVKY

V súlade so zákonom, ktorý v októbri min. roka schválil Sejm PR sa od 1. mája t.r. zmenil systém platby rodinných prídadkov. Odteraz ich budú vyplácať gminné úrady, ktoré rozhodujú aj o tom, kto má právo na takéto prídavky. Platnosť zákona sa realizuje vo dvoch fázach. Od 1. mája väčšinu záväzkov prebrali gminné úrady, kym časť dávok nadalej platia zamestnávateľia, ktorí zamestnávajú najmenej 5 pracovníkov, jednotky podriadené MON, KRUS, ZUS, invalidné orgány, ako aj roľnícke výrobné družstvá. Tie budú poskytovať len prídavky v prípade porodenia dieťaťa, jeho vzdelávania, rehabilitácie, začínania školského roka v ZŠ a štúdia mimo trvalého bydliska. V ostatných prípadoch – opatrovateľské dávky, opatera dieťaťa počas materskej dovolenky, výchova dieťaťa samotnej matkou a dávky pre nezamestnané osoby - poskytuje gmina. Podľa zákona finančne prostriedky na tieto dávky pochádzajú zo štátneho rozpočtu, ale postupne sa môžu stať povinnosťou gminných úradov. V Novom Targu sa oddelenie gminného úradu zaobrájúce sa rodinnými prídavkami nachádza na ulici Kościuszki pri Stredisku sociálnej pomoci, kym v Nižných Lapšoch v budove gminného úradu. (ak)

STRETNUTIE ZAMAGURČANOV V BRATISLAVE

V hlavnom meste Slovenska sa po vlaňajšom úspešnom nadviazaní na tradíciu z 80. rokov minulého storočia uskutočnilo ďalšie kultúrno-spoločenské stretnutie rodákov zo Zamaguria. Pred začatím slávnostného večera

Slávnoostné otvorenie podujatia

sa v kostole Najsvätejšieho Spasiteľa uskutočnila sv. omša obetovaná za všetkých Zamagurčanov, ktorú celebroval rodák zo Spišskej Staré Vsi – čerstvo menovaný „starosta“ Kruhu Zamagurčanov v Bratislave – vdp. Andrej Filipek. Medzi vyše 200 účastníkov podujatia bol aj exminister spravodlivosti Ján Čarnogurský, básnik Vlastimil Kovalčík, uznávaná odborníčka na čínsku kultúru Marína Čarnogurská a výkonný tajomník Spolku Slovákov v Poľsku Ludomír Molitoris z Krakova. Hudobno-tanečnú kulisu podujatiu, plnému spomienok, spevu a milej zábavy ľudí s rovnakými koreňmi, dotváral folklórny súbor zo Spišských Hanušoviec, ktorý o.i. predviedol aj krásny program „Goralská svadba“. Ako uviedol jeden z organizátorov podujatia Milan Novotný, komunita Zamagurčanov v Bratislave chce v tradícii takýchto stretnutí pokračovať aj v budúnosti. (MD)

ZOMRELI SLOVENSKÉ SPISOVATEĽKY

15. marca t.r. zomrela v Bratislave vo veku 84 rokov známa slovenská spisovateľka pre deti a mládež Mária ĎURÍČKOVÁ. Zanechala po sebe bohaté veršované i prozaické dielo, preložené do 20 jazykov. Po veršovaných knižkach *Zajko a líška a Čarovaná pŕšťalka* začala písť autorské rozprávky s folklórными motívmi a realistickú prózu, napr. *O Guľkovi Bambulkovi, Janček Palček, Majka Tárajka, My z ôsmej A, Danka a Janka*. Veľkej obľube sa tešili jej zbierky povestí *Dunajská kráľovná, Prešporský zvon, Panenská veža na Devíne, Bratislavské povesti* a ďalšie. Venovala sa tiež dramatickej, rozhlasovej a televíznej tvorbe (napr. bábková i rozhlasová hra *Zlatá priadka*). Jej dielom je i rozsiahla antológia ľudovej slovesnosti *Zlatá brána*.

O deň neskôr, 16. marca t.r., zomrela vo veku necelých 90 rokov jedna z najuspěš-

nejších slovenských spisovateľiek Hana ZELINOVÁ. K jej najznámejším dieľam o.i. patria: románové trilógie *Alžbetin dvor, Volanie vetra a Kvet hrôzy*, potom *Anjelská zem, Hora pokušenia a Dievočka, vstaň*, ako aj *Hodvábná cesta, romány Čierna minúta, Hrieš-*

NA STREDNÉ ŠKOLY

V máji sa začína obdobie náboru nových uchádzcaov o štúdium na stredných školách. Od 17. mája si mládež z gymnázií v Malopoľskom vojvodstve môže podávať žiadosti o prijatie na zvolenú strednú školu. Každý uchádzca môže predložiť prihlášku nanajvýš na tri školy. K žiadosti treba priložiť tri kopie vysvedčenia z gymnázia a doklad o výsledkoch záverečného testu. Keď sa niekto uchádza o prijatie do učňovskej školy, musí pripojiť ešte potvrdenie o svojom zdravotnom stave, aby škola mohla posúdiť, či je schopný pracovať vo zvolenom povolaní. V prípade, keď uchádzca má problémy so zrakom, sluhom či pohybovou ťažkosťou, musí predložiť aj posudok z pedagogicko-psychologickej poradne. Žiadosti možno predkladať do 21. júna. Malopoľský školský inšpektor zaviazal školy, aby vyhľásili listiny uchádzcaov do 12. hodiny dňa 30. júna a listiny s menami prijatých do 15. hodiny dňa 2. júla. (ak)

SLOVENSKO V NATO

Slovensko a šesť ďalších krajín strednej a východnej Európy sa 29. marca 2004 stalo oficiálne členmi Severoatlantickej aliancie (NATO). Ich vstup sa zavŕšil momentom, keď predseda vlády SR Mikuláš Dzurinda spolu s premiérom Bulharska, Estónska, Litvy, Lotyšska, Rumunska a Slovinska odovzdali vo Washingtone americkej vláde zastúpenej ministrom zahraničných vecí Colinom Powellom ratifikačné listiny o vstupe do NATO. V súčasnosti je NATO najsilnejšou vojenskou alianciou na svete združujúcou 26 krajín. (pk)

MISS UNIVERSE SR '2004

Novou Miss Universe Slovenskej republiky pre rok 2004 sa stala 17-ročná Zita Galgociová z Trnavy.

Okrem korunky najkrajšej Slovenky získaala aj titul *Miss Tip a Miss Zepter Cosmetics*. Zita, ktorá sa v budúcnosti plánuje venovať cudzímu jazykom, o sebe tvrdí, že je veľmi tvrdohlavá, má rada hudbu, šport a relax pred televízorom. - Teraz sa veľmi teší na súťažné finále v Ekvádore, takže nasledujúce mesiace sa budem naplno venovať príprave, - hovorí. (pk)

MZDY NA SLOVENSKU

Priemerná nominálna mesačná mzda bola v januári 2004 vo všetkých vybraných odvetviach vyššia ako v januári 2003. Najvyššia priemerná hrubá mzda bola v januári t.r. v SR v telekomunikáciách (36 975 Sk), v nehnuteľnostiach, prenájme, obchodných činnostiach a ostatných službách (16 149 Sk), v priemysle (15 540 Sk), v predaji a údržbe motorových vozidiel (15 437 Sk), v doprave (15 213 Sk), vo veľkoobchode (14 079 Sk), v stavebnictve (12 023 Sk) a v poštách (11 295 Sk). Najnižšiu mzdu mali zamestnanci v maloobchode (10 665 Sk) a v hoteloch a reštauráciach (8 827 Sk). (pk)

SLOVENSKÉ VLAKY ZLACNELI

Železnice Slovenskej republiky urobili úpravu cien. Cestovné na InterCity (IC) z Košíc do Bratislavы nemusí stáť ani tristo korún. Treba však kupovať lístok na vlak aspoň dva týždne pred cestou a cestovať počas tzv. slabých dní. Kombináciou skorého nákupu lístka a cestovania počas slabých dní sa dá ušetriť niekoľko stoviek. Takéto lístky sa nazývajú IC Super Plus a ich počet je obmedzený. Po vyčerpaní limitu najlacnejších lístkov železnice predávajú drahšie lístky IC Plus. Aj ich počet je však obmedzený a po ich vypredaní si cestujúci môže kúpiť už len lístok v normálnej cene. Cesta druhou triedou v vlakom InterCity z Bratislavы do Košíc tak môže stáť 299, ale aj 636 korún.

Železnice zaviedli viactarifový cenník aj pre vlaky EuroCity, v ktorom sú len dve cennové kategórie – EC Standard a EC Flexi. Aj tu platí, že lístky EC Standard sú lacnejšie, no aj ich počet je obmedzený. Vlaky EuroCity nepoznajú iné, len slabé dni. (ak)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 15. januára 2004 zomrela v Nedeci vo veku 81 rokov krajanka

HELENA KAŠICKÁ

(rod. Groňská)

Zosnulá bola členkou nášho Spolku a horlivou čitatelkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlivá manželka a dobrá sestra. Nech odpočíva v pokoji!

Dňa 18. marca 2004 zomrela v Nedeci vo veku 73 rokov krajanka

JOZEFÍNA MILANIAKOVÁ

(rod. Majerčáková)

Zosnulá patrila medzi zakladateľov miestnej skupiny SSP a bola horlivou čitatelkou a propagátorkou Života a neúnavou podporovateľkou krajanského hnutia. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlivá manželka, matka, stará mama a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Nedeci

Dňa 26. januára 2004 zomrel vo Vyšných Lapšoch vo veku 66 rokov krajana

JÁN BRAVIAK

Zosnulý, člen miestneho požiarneho zboru, bol súčasne dlhoročným členom nášho Spolku a predplatiteľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbockú sústrast.

MS SSP vo Vyšných Lapšoch

Dňa 30. januára 2004 zomrela v Novej Belej vo veku 79 rokov krajanka

KATARÍNA KALATOVÁ

Zosnulá bola členkou nášho Spolku a čitatelkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlivá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Novej Belej

Dňa 23. februára 2004 zomrel v Tribši vo veku 89 rokov krajan

VOJTECH PLUTA

Zosnulý bol členom nášho Spolku od jeho vzniku a dlhodobým čitatelom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Tribši

Dňa 9. marca 2004 zomrel v Jurgove po ťažkej chorobe vo veku 59 rokov krajan

ANDREJ MARŠALEK

Zosnulý, rodák z Kacvín, bol dlhoročným čitatelom Života, tešiacim sa v obci všeobecnej úcte. Odišiel od nás dobrý krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Dňa 18. marca 2004 zomrela v Jurgove vo veku 84 rokov krajanka

HELENA BACHLEDOVÁ

Zosnulá patrila k dlhoročným aktívnym členkám nášho Spolku v Jurgove, bola tiež horlivou čitatelkou a propagátorkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlivá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Dňa 19. marca 2004 zomrel v Jurgove vo veku 61 rokov krajan

JOZEF CHOVANEC

Zosnulý patril k dlhoročným odberateľom a čitatelom nášho krajanského časopisu Život. Odišiel od nás dobrý krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme hlbockú sústrast.

MS SSP v Jurgove

Dňa 14. marca 2004 zomrel v Kacvín vo veku 80 rokov krajan

JÁN PASTUŠEK

Zosnulý bol dlhoročným predplatiteľom a čitatelom Života, tešiacim sa v obci všeobecnej úcte. Odišiel od nás dobrý krajan a človek, starostlivý manžel, otec a starý otec.

Nech odpočíva v pokoji!

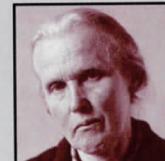
Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Kacvín

Dňa 26. marca 2004 v Rozhanovciach na Slovensku dobio srdce roduvernej Slovenky z Jurgova

MÁRIE MIŠKOVIČOVEJ

rod. Chovancovej

Zosnulá, nar. 13.10.1906 v Jurgove, od útlej mladosti až do svojho matuzalemského veku hlboko a citlivu prežívala tragické udalosti spojené s pripojením severného Spiša k Poľsku v r. 1920. Jej osobné výpovede a spomienky na rodný kraj a Jurgov, plný romantiky, (Jurgov môj, to nase miastecko...) boli často jedinou útechou v myšlienkach postihnutej Alzheimerovým syndrómom. Veľkú útechu v chorobe jej prinášali správy a články z časopisu Život, ktorý rodina v Rozhanovciach dodnes odoberá. Nech si na ňu zachovajú dobré spomienky všetci, čo si ju ešte pamäťajú, a zaželajú jej večné odpočinutie. Nech je jej slovenská zem ľahká

Dcéra a syn s rodinami

Dňa 3. apríla 2004 po krátkej chorobe odišla neočakávanie spomedzi nás v Novej Belej vo veku 21 rokov krajanka

DANKA ŠOLTÝSOVÁ

Zosnulá bola členkou Spolku, čitatelkou Života, usmievavým dievčaťom a od najmladších rokov aktívnu členkou súboru Spiš, spievala v kostolnom zbere a patrila do speváckeho tria belianskej dychovky. Odišla od nás vzorná krajanka, milovaná dcéra, sestra, teta, vnučka a kamarátka. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Novej Belej, rodina,

súbor Spiš, ZŠ, belianska dychovka

Ďakujeme všetkým, ktorí sa zúčastnili pochrebu našej dcérky.

Rodina

Dňa 8. apríla 2004 zomrel v Novej Belej vo veku 60 rokov krajan

JÁN PETRÁŠEK

Zosnulý bol členom Spolku a dlhoročným predplatiteľom Života. Odišiel od nás dobrý krajan, otec, manžel a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Novej Belej

Z KALENDÁRA NA MÁJ

Záhradkári

V našej chladnejšej horskej oblasti v podstate až druhá polovica mája je hlavným obdobím sejby a sadenia väčšiny zeleniny, nehovoriac o teplomilných druchoch, ktoré musia mať čo najlepšie tepelné podmienky. Je to mesiac intenzívnej vegetácie s vysokou spotrebou vody a živín, ktoré spolu s vhodnou teplotou rozhodujú o dobrej či slabšej úrode v našich záhradkách. Keď teda máme istotu, že už neprídu mráziky, môžeme začať na záhonoch s výsevom teplomilnej zeleniny – šalátových uhoriek, uhoriek naklaďačiek, tekvice, fazule, cibuľky sazdačky či cukrovej kukurice. Potom prídu na rad rajčiaky, paprika, melóny, zeler, ktoré sme si predpestovali vo fóliovníkoch či pareniskách. Zároveň musíme ošetrovať a jednotiť zeleninu vysiati skôr, aby sa v hustejšom poraste nevytahovala za svetlom a tým neoslabovala konzumnú časť (napr. reďkovka). Vzidenú zeleninu zbavujeme buriny, okopávame, a v prípade sucha zalievame vodou buď prihnojujeme umelými hnojivami. Rajčiaky a hrach pripevňujeme k oporám, aby sme zabránili polihaniu.

Ovocinári

Podobne ako zeleninu, aj ovocné stromy chránime pred mrázikmi. Len čo teplota klesá na nulu, treba na stro-

my striekať vodu, prípadne záhradu zadymovať alebo zohrievať. V máji možno ešte pokračovať v prevrúblovaní stromov, hlavne „za kôru“. Každý konár treba pred vrúblovaním skratiť o ok. 20 cm, keďže býva zvädnutý. Do hrubších konárov možno vsadiť po obvode aj 5 vrúblov. Na prevrúblované konáre je dobre pripevníť 2 tenké paličky, hore zviazané, ktoré slúžia ako ochrana proti vylomeniu vtákmi. Keď novovysadené (na jeseň i na jar) stromčeky nevypučia, treba ich z pôdy vybrať, obnoviť rezné plochy a vložiť na 24 hod. do vody. Potom ich opäť vysadíme a zalejeme. Za suchého počasia treba stromy zaliať. Nezabúdajme ani na boj proti chorobám – monílii, chrvastavosti či múčnatke.

Chovatelia

Koncom mesiaca, no najmä na začiatku júna, sa skoro vyliahnuté húsatá hodia na podšklbávanie. Spolu s nimi podšklbávame aj dospelé husi. Predtým ich treba niekoľkokrát vykúpať a nechať ich obschnúť. Pár hodín pred podšklbaním znemožňujeme husiam prístup ku krmivám, aby sa im vyprázdnilo črevo. Húsatám podšklbávame len perie na bruchu a prsiach, aj to nie dohola. Potom ich aspoň týždeň treba chrániť pred prechladnutím a výdatnejšie prikrmovovať krmivami s vyšším obsahom dusíkatých látok a tuku. Pri jarnom kŕmení

nezabúdajme ani na zelené krmivá. Práve v máji, ak je teplo a vlhko, bujne rastie žihľava, ktorá je veľmi hodnotou krmovinou. Keď je mladá, obsahuje veľa dusíkatých, ale aj ochranných látok, potrebných práve podšklbanej hydine. Okrem žihľavy môže to byť aj mladá ďatelina, lucerna buď tráva a pod.

Včelári

V tomto mesiaci musia včelári vynaložiť najviac práce a starostlivosti o včelstvá. Blíži sa hlavná znáška aj v podhorských oblastiach. Treba podporovať rast jarných včelstiev, aby čo najskôr zmohutneli. Preto pokračujeme v rozširovaní plodiska privesením ďalších svetlých plástov a počas znášky zavesovaním medzisteniek. Vo včelstvách sa prebúdza pohlavný pud, ktorý si ukájajú stavbou trúdich buniek. Pravidlom má byť, aby každý plodiskový plášt bol vystavaný výlučne len robotníckimi bunkami. Aby však včelstvo mohlo uspokojiť snahu po stavbe trúdich buniek, pridávame mu tzv. stavebný rámk.

Vo včelstvách je čoraz viac mladých včiel, ktoré sa snažia zamestnávať kŕmením plodu. Keďže trúdi plod skonzumuje skoro trikrát toľko potravy ako plod robotníči, jeho kŕmením odalujeme vznik snahy po rojení. Teda musíme sa starať aj o to, aby vo včelstvách, najmä v uličkách, nedošlo k tiesneniu. Preto im plástami rozširujeme medník, ktorý včely postupne obsadzujú. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Našou dnešnou liečivou bylinou bude YZOP LEKÁRSKY (lat. *Hyssopus officinalis L.*). Je to poloker vysoký 50-60 cm so štvorhrannou byľou, rozvetvený takmer od zeme, s jednoduchými čiarkovitými listami a fialovými kvetmi (občas aj ružové alebo žltkastobiele). Rastlina pochádza z južnej Európy, u nás je zriedkavá, rastie len na dobrých, slnečných pôdach. Poznali ju už v staroveku a používali na zvýšenie pohlavného pudu, ale aj proti plúcnym chorobám, pri zápaloch žalúdka a črev, žlčníkových kameňoch a in.

Rastlina obsahuje najmä silicu, flávonné glykozydy a pomerne veľké množ-

stvo trieslovín. Na liečebné účely sa zbera celá mladá vňať na začiatku rozkvetu (jún-júl až september), teda kým má ešte mäkké stonky. Možno ju sušiť na zatienenom vzdušnom mieste pri teplote do 35 stup. C.

Moderná medicína využíva yzop, keďže podporuje vykašliavanie, zlepšuje chuť do jedla a má protipotné vlastnosti. Naproti tomu ľudová medicína využíva yzop pri liečení zádchu (astmy), kašla, chronického zápalu priedušiek, pri bolestivej menštruácii, parazitoch, na odstraňovanie vetrov pri nadúvaní a ako posilujúci nápoj starých ľudí. Zvonka slúži ako dezinfekčný prostriedok, ba aj ako ústne vylachovadlo (kloktadlo). Neodporúča sa

však pri stavoch podráždenosti a nervozity. Bežné dávkovanie yzopu je 2 lyžičky suchej rezanej vňaťe na pohár vody ako zápar.

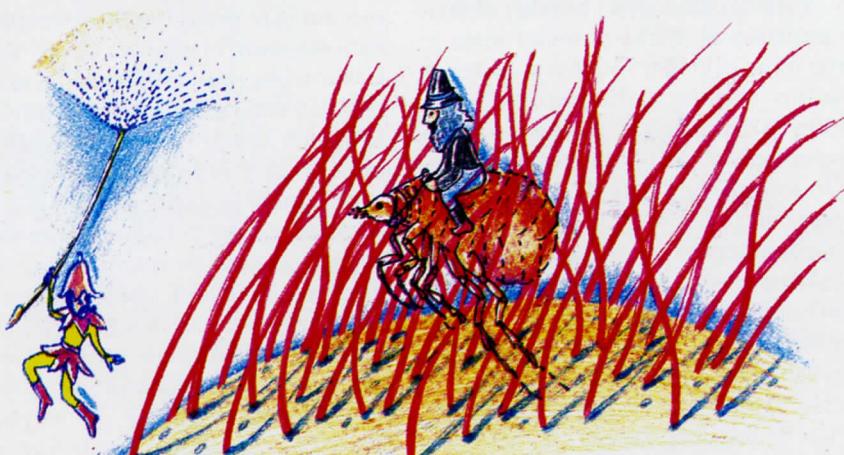
Poznamenajme ešte, že yzop tvorí súčasť čajovín pri prieduškových kataroch a astme, pri chorobách obličiek a žlčníka a pri zápaloch močového mechúra. Okrem medicínskej oblasti má tiež veľké upotrebenie ako korenina a prísada do likérov. (jš)

JÁN ULIČIANSKY **HAPČÍÍÍ**

Keby ste raz chceli vidieť niečo veľmi milé, počkajte si na chvíľu, kedy okolo vás preletí maličký pán Florián. Pán Florián je naozaj milý pánsko. Oblečený do najtenších lúpienkov kvetov a z miesta na miesto prelietava na padáku z odkvitnutej púpavy. Zvyčajne má však veľa práce – je správcom celej našej flóry, to značí všetkých kvetov našich lúk a polí. Dohliada, aby všetko kvitlo tak, ako sa patrí...

Pán Florián má tiež brata Fauniána. Ten je správcom našej fauny, to značí všetkých druhov našich zvierat. Ten však skáče od zvieratka ku zvieratku na cvičebnej blche, a tak neviem, neviem... Vystihnite radšej toho pána Floriána. Pri ňom môžete nanajvýš kýchnuť, keď sa vám podarí vdýchnuť, keď sa vám podarí vdýchnuť z jeho peľu. A tak vám pre istotu hned zaželám: - Na zdravie!

IVAN POPOVIČ

ODKIAL PRILETEL MOTÝĽ

V našom dome býva jeden ujko a ten ujko je maliar. Chodí ľuďom maľovať izby. Aj u nás maľoval. Kráčal na dvojitém rebríku ako bocian a striekal farby na všetky strany. Mne sa to veľmi páčilo, ale mojej mame nie.

Ked' maliar odšiel, všetko v byte vonalo čerstvými farbičkami.

Celú noc bolo potom otvorené okno, lebo mama povedala, že sa to musí vyverať. Aká škoda! Toľkej vône nazmar!

Ráno som šiel do školy, a ked' som sa vrátil, po vôni už nebolo ani pamiatky. Po poludní som stretol uja maliara a ten mi slúbil, že mi dá trošku tej vône z farbičiek. A dal mi takú prázdnú škatuľku od zápaliek a prikázał mi, že ju nesmiem otvoriť, lebo tá škatuľka vôbec nie je prázdna.

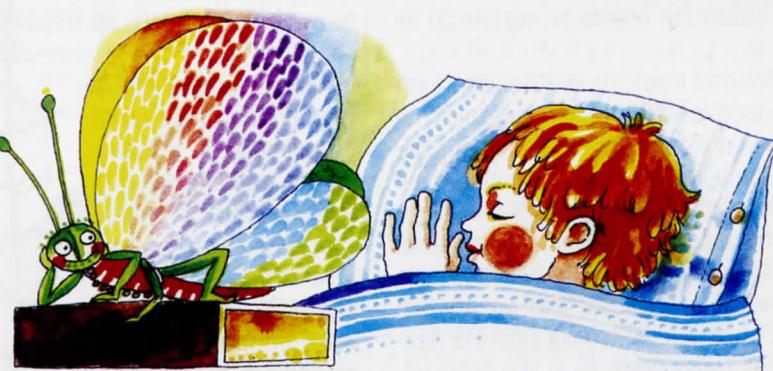
Je v nej plno farebnej vône, a keby som ju otvoril, bola by vôňa fuč.

Celý deň som chodil so škatuľkou, a ked' som ju chcel otvoriť, aby som zavoňal farebnú vôňu, spomenul som si, čo mi prikázał maliár, a škatuľku som neotvoril.

Ked' som šiel večer spať, tajne som si zobil škatuľku so sebou do posteľe. Celú noc sa mi potom voňavo snívalo. Ked' som sa ráno zobudil, sedel mi na perine farebný motýľ a škatuľka, čo som v noci držal v ruke, bola otvorená a prázdna.

Teraz už viem, odkiaľ je v lete toľko farebných motýľov! Uleteli maliarom rovno spod štetca. Lietajú nad lúkou a roznášajú kvetom farebné vône.

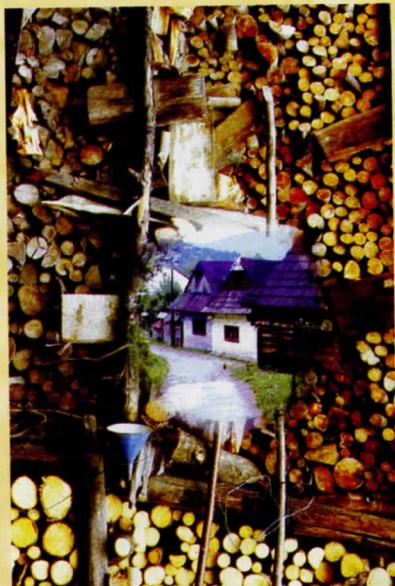
(Z knihy: Sliacky, O.: Studnička. Čítanka pre 2. ročník základných škôl. SPN, Bratislava 1998, s.78)

ŠTEFAN MORAVČÍK

VLKOLÍNEC

*Vlkolíneč vlcí strážia,
pozri sa im na zúbky,
inak by už dávno zmizli
maľované chalúpky...*

*Vidím kráčať kópku sena,
kam sa nesie po chodničku?
Pod ňou babka prikrčená,
pripomína lastovičku.
Šomre, hundre na jeleňa,
vraj jej chodí na mrkvičku.*

JARMILA ŠTÍTNICKÁ MOJA MAMA

Ako dobre, moja mama,
Že ťa mám a nie som sama,
Že ma berieš do náručia
Ako kvety, ktoré pučia,
Keď ich hladká jarné slnko.
Hráš sa so mnou ako s vlnkou
Hrá sa rybka perleťová,
Prv, ako sa v hústi schová.
Mám ťa rada, mám ťa rada,
Mama moja, mama mladá,
Pritúlim si k tebe líčka
ako biela holubička.

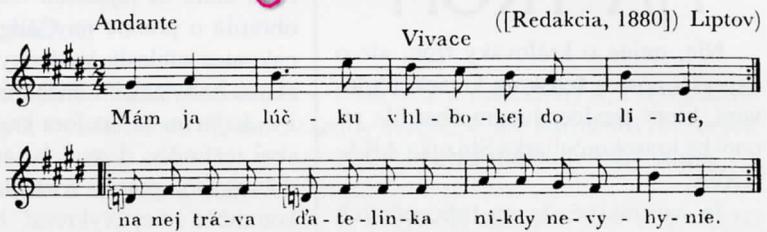

SKRÝVAČKA

Milé deti, pána Slniečka zavolali k veľkému požiaru. Pretože sám by to nezvládol, zobil si na pomoc kocúra. Ten bol však taký vystrašený, že nevedel správne zapojiť hadicu. Pomôžete mu? Pospájajte body a spoznáte, čo bude pán Slniečko hasiť. Z poslaných prác sme odmenili slovenskými knihami Marcelínu Pavlákovú z Hornej Zubrice a Dominiku Groinskú z Nedece.

MÁM JA LÚČKU...

A tá tráva ďatelinka hustá,
keď ju švárny šuhaj kosí, len sa mu tak šústa.

Mám ja kosu nakovanú dobrú,
ona kosí, lebo musí, ďatelinku drobnú.

ČO JETO?

O kom sa to vraví,
že je preletavý?
Z kvetu na kvet sadá,
novú krásu hľadá.
Čo je to?
(lýtoM)

Na smetisku hrabe,
hľadá žitko, mak...
Keď vajíčko znesie,
povie: kotkodák!
Čo je to?
(akpellS)

Štyri labky, veľké oči,
do vodičky rýchlo skočí.
Počuť ju už odjari
kvákať v našom močiari.
Povedzže mi, Katka,
čo že je to?
(akbaž)

Dotenučkých bielych nití
Každú muchu hravo
chyti,
Čo je to?
(kúvaP)

SKOK NA TRÓN

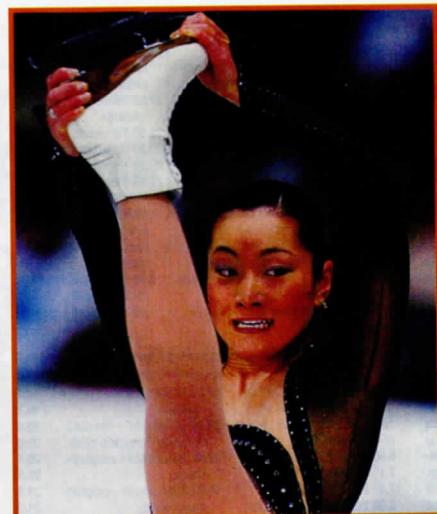
Nie, nejde o kráľovský trón, ale o najvyšší post v ženskom krasokorčuľovaní, ktorý prednedávnom obsadila japonská krasokorčuliarka Shizuka ARAKAVA.

Je zaujímavé, že na tohoročných majstrovstvách Japonska skončila až na treťom mieste a vlni na svetovom šampionáte bola ôsma. Na ďalší šampionát do nemeckého Dortmundu prišla krátko po tom, ako zmenila svojho trénera – Američana Richarda Callaghana nahradila slávna Tatjana Tarasovová. Teoreticky nemala právo vyhrať, ale v krasokorčuliarstve japonský étos práce a trpežlivosť v sledovaní vytýčeného cieľa prinájdu často obdivuhodné výsledky. Prinesol aj Shizuke, v Dortmunde presvedčivo vybojovala majstrovský titul a predbehla dve Američanky, v tom pätnásobnú zlatú medailistku Michelle Kvanovú.

V krasokorčuliarstve od dobrého trénera závisí veľmi veľa. Japonská krasokorčuliarska federácia chcela Arakave zabezpečiť najlepšieho, preto ju trikrát posielala do Spojených štátov – zakaždým do R. Callaghana. Prvýkrát v r. 1997, keď Shizuko mala necelých 16 rokov. Dievča, nota bene jedináčik, ne-

vydržalo v USA dlho. Túžba po rodičoch a domove ju čoskoro priviedli späť do Japonska. Prestávka bola dosť dlhá. Až roku 2002 sa japonská federácia opäť obrátila o pomoc na Callghana, ktorý nakoniec súhlasil. Výsledky neboli spočiatku bohvieaké. Lenže tréner, ktorý je vynikajúcim školiteľom krasokorčuliarskej techniky, dospel k záveru, že pri dobrej spolupráci s tvrdohlavou Japonkou môže z nej „vykresať“ budúcu majsterku sveta. Začali tvarý tréning, čomu prospievala aj skutočnosť, že Shizuke sa Amerika začala postupne páčiť. Nie div, že ďalšia zmluva, z júna 2003, už vôbec nevyvolala túžbu dievčata za domovom, tým viac, že začala bývať v dome japonsko-americkej rodiny Misako a Williho Sterbenzov.

Príprava na tohoročný šampionát v Dortmunde prebiehala hladko. Shizuke, vďaka svojmu talentu, ale aj veľkej pracovitosti, sa po technickej stránke stala takmer dokonalá. Začala si uvedomovať, že má šance aj na najvyšší stupienok. Aby svoj program, pripravený na šampionát ešte vylepšila, najmä po choreografickej stránke, rozhodla sa prejsť k známej ruskej trénerke Tatjane Tarasovovej. Ako neskôr vysvitlo, bol to správny tah, aj keď k nemu došlo sotva niekoľko týždňov pred majstrovstvami. Počas pretekov sa jednako dalo zreteleň vidieť, že Callaghan urobil svoje. Japon-

Shizuka Arakava

ka za technickú hodnotu svojho voľného programu dostala šestku. Ako prvá na svete v ženskom programe skočila neobvyklú kombináciu: trojitého lutza, trojitého toeloopa a dvojitého toeloopa, ako aj ďalších päť perfektných skokov.

Všetko poukazuje na to, že nová kráľovná trojítých skokov na ľade zostane dlhšie v USA. Predtým však musí ukončiť vysokú školu v Tokiu, je vo štvrtom ročníku Vaseda University. Potom by už nemali byť žiadne problémy, vedľ svojim záľubám – vareniu, nákupom a počúvaniu hudby – sa môže plne venovať aj v Spojených štátach. (jš)

ORAUSKÉ ROZPOČTY '2004

U Jablonke

Ako nás informovala tajomníčka Gminného úradu v Jablonke Božena Jaroszová, 10. februára t.r. gminná rada schválila rozpočet na rok 2004, ktorý predpokladá príjmy vo výške 25 928 443 zlотовých a výdavky vo výške 26 823 966 zlотовých. Rozdiel vo výške 895 523 zlотовých bude vyrovnaný o.i. pôžičkou zo Štátneho fondu na ochranu prírodného prostredia a vodného hospodárstva. Uvedme aspoň niekoľko najväčších výdavkov jablonskej gminy: školstvo - 13 246 020 Zl., sociálne výdavky - 1 018 000 Zl., výstavba kanalizácie v Jablonke-Boroch - 1 499 967 Zl., výstavba kanalizácie v Hornnej a Dolnej Zubriči - 1 436 180 Zl., modernizácia čističky odpadových vôd v Jablonke - 1 322 000 Zl., kultúra a ochrana národného dedičstva - 460 000 Zl., telesná kultúra a šport - 60 000 Zl.

Jablonská gmina určila pre jednotlivé richtárstva 73 800 zlотовých, ktoré boli rozdelené podľa počtu obyvateľov: Jablon-

ka-Centrum - 16 750 Zl., Malá Lipnica - 14 050 Zl., Horná Zubrica - 12 800 Zl., Podvlk - 10 250 Zl., Dolná Zubrica - 7 300 Zl., Chyžné - 4 650 Zl., Oravka - 4 350 Zl. a Jablonka-Bory - 3 650 Zl.

U Veľkej Lipnice

bol gminný rozpočet na rok 2004 schválený 16. februára t.r. Predpokladá príjmy vo výške 9,05 miliónov zlотовých a výdavky vo výške okolo 8,9 milióna zlотовých. Rozdiel, čiže asi 150 tisíc zlотовých, je určený na splátku pôžičky na výstavbu kanalizácie. Príjmy z daní od obyvateľov prekročia 800 tisíc zlотовých, dotácia na administratívnu 54 tisíc zlотовých, 120 tisíc zlотовých získa školstvo za prenájom priestorov a iné služby. Na sociálne výdavky dostane gmina zo Štátneho rozpočtu skoro 280 tisíc zlотовých a na komunálne hospodárstvo a ochranu prírodného prostredia okolo 240 tisíc zlотовých. Niekoľko najväčších plánovaných výdavkov veľkolipnickej gminy: školstvo (5,3 milióna Zl.), administratíva (1 milión Zl.), sociálne výdavky (525 000 Zl.), komunálne hospodárstvo (400 000 Zl.), kultúra a ochrana národného dedičstva (120 000 Zl.). (pk)

NA OKRÚHLE STOLE

Veľkosť: priemer 117 cm

Materiál: 500 g bledohnedej háčkovej priadze, háčik č. 10

Pracovný postup:

Háčkujeme filetovou technikou podľa pripojenej schémy. Prázdný štvorček = 1 stípk 2 x nahodený a 3 retiazkové (ret.) očká; plný štvorček (v schéme ako x) = 4 stípk 2 x nahodené, t.j. ako prázdný štvorček, ale namiesto ret. očiek robíme dlhé stípky. Na začiatku každého riadku nahradíme dlhý stípk 3. ret. očkami, na konci riadku je dlhý stípk.

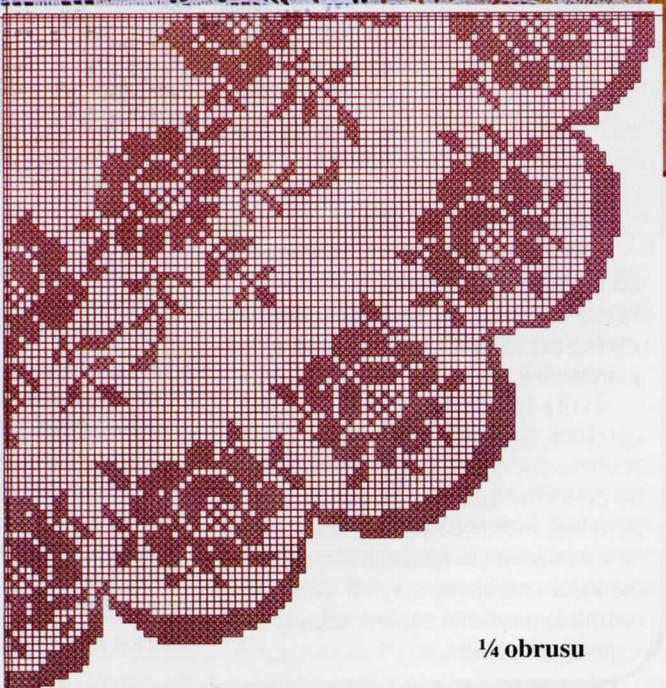
Hotový obrus jemne operieme, naškrobíme, vypneme a necháme voľne uschnúť.

(Podľa Ručných prác č. 2/2003)

FILETOVÉ HÁČKOVANIE

Priberanie plných okienok na začiatku a konci riadku: Na začiatku riadku uháčkujeme potrebný počet ret. očiek (podľa počtu priberaných okienok) a v spiatočnom riadku do nich urobíme 2 x nahodené stípky. Na konci riadku uháčkujeme na každé nové okienko 4 stípky 2 x nahodené so spodnou slučkou (2 x nahodíme na 2 x nah. stípk, v mieste posledného vpichu pretiahneme spodnú slučku a slučku uzavrieme. Nahodenú priadzu uzavrieme. Ďalšie spodné slučky pretahujeme cez predchádzajúce). **Überanie plných okienok na začiatku a konci riadku:** Na začiatku riadku do každého okienka, ktoré chceme ubrať, háčkujeme pevný stípk, na konci riadku necháme okienka, nad ktorými už nechceme háčkovať, stáť.

1/4 obrusu

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

VIEDENSKÉ TELACIE REZNE

4 telacie rezne zo stehna, sol', 20 g hladkej múky, 1 vajce, 100 g masti alebo oleja, 100 g strúhanky, 30 g masla.

Rezne jemne naklepeme, osušme v čistej utierke a trocha osolíme. Potom ich obalíme hladkou múkou, rozšľahaným vajcom a preosiatou strúhankou. V rozpálenej masti alebo oleji ich z oboch strán prudko vyprážime do červena a na miernejšom ohni pomaly dovyprážame. Mäkké vyprážené rezne necháme odkvapkať a potrieme rozpáleným maslom. Podávame so zemiakovou kašou a s brusnicovým kompotom alebo so zemiakovým šalátom.

SIRČIANSKE GUĽKY

500 g zemiakov, 200 g hrubej múky, 150 g pečeného alebo vareného mäsa, sol', 50 g škvariek, 1 menšia cibuľa, 2 strúčiky cesnaku, mleté čierne korenie, 40 g masti a 1 cibuľa na poliatie.

Polovicu zemiakov uvaríme v šupke, olúpeme a pretlačíme, druhú polovicu zemiakov olúpeme a surové postrúhame. Prisypeme k nim múku, osolíme a vypracujeme cesto, ktoré vŕtkom natenko vyvalkáme. Akékolvek pečené, varené či údené mäso a škvarky zomelieme, pridáme cibuľu posekanú nadrobno, rozotretý cesnak, trocha soli, mleté čierne korenie a dobre premiešame. Vyvalkané cesto pokrájame na štvorce, do každého dámme trochu mäsovej zmesi, obalíme ju cestom a sformujeme gulky, ktoré uvaríme v osolennej vode. Uvarené dámme na misu a polejeme mastou, v ktorej sme upražili do ružova cibuľu pokrájanú nadrobno. Podávame s dusenou kyslou kapustou.

CHLEBOVÁ POLIEVKА

150 g staršieho chleba, 60 g masla, 80 g koreňovej zeleniny, 1 vajce, 2 dl kyslej smotany, na hrot noža mletého muškátového kvetu, sol', pažitka alebo petržlenová vŕňať.

Tvrď chlieb pokrájame na kocky, oprážime na masle, zalejeme osoleným zeleninovým vývarom a rozvaríme. Potom ho pretrieme spolu so zeleninou a opäť povaříme. Pred podávaním polievku ochutnáme mletým muškátovým kvetom, pridáme vajce rozšľahané v kyslej smotane a nadrobno posekanú pažitku alebo zelenú petržlenovú vŕňať.

ŠALÁTY

ANGLICKÝ ŠALÁT

100 g suchej bielej fazule, sol', 2 kocky cukru, 200 g zemiakov, 1 veľké jablko, 1-2 mrkvky, 2 kyslé uhorky, 1 cibuľa, polovica zeleru, 50 g ementálskeho syra, 1 lyžica octu, citrónová šťava, 100 g majonézy, 2 lyžice kečupu alebo hustej kyslej smotany, mleté čierne korenie.

Fazulu deň pred prípravou namočíme do vody a na druhý deň ju uvaríme do mäkká v osolenej vode s trochou cukru. Uvarenú necháme ešte chvíľu močiť, potom ju precedíme, pridáme uvarené, olúpané, ešte teplé zemiaky pokrájané na kocky, jablko, kyslé uhorky, cibuľu, uvarený zeler a mrkvu, všetko pokrájané nadrobno, a postrúhaný ementálsky syr. Zmes premiešame, pokvapkáme octom a citrónovou šťavou, zalejeme hustou majonézou a kečupom alebo hustou kyslou smotanou a okoreníme mletým čiernym korením.

MÚČNIKY

SVIATOČNÝ VENIEC

5 vajec, 200 g práškového cukru, vanilínový cukor, šťava a kôra z polovice citróna, 230 g polohrubej mûky, maslo na vymästenie a mûka na vysypanie formy citrónová alebo rumová poleva, mandle, orechy, oriešky, hrozienka, kandizované ovocie.

Celé vajcia vyšľaháme s cukrom, pridáme citrónovú šťavu a šľaháme, až kým sa objem cesta nezväčší na dvojnásobok. Na koniec do ušľahanej zmesi zláhka zamiešame múku. Cesto nalejeme do vencovitej formy vymästenej maslom a vysypanej mûkou a vo vyhriatej rúre pomaly pečieme asi 45 minút. Musíme dávať pozor, aby rúra nebolala privelmi rozpálená, lebo inak by sa na povrchu venca spravia kôra a cesto by zvodnatoelo, prípadne sa aj zrazilo. Trocha vyhľadnutý veniec vyklopíme na misu, povrch polejeme citrónovou alebo rumovou polevou a ozdobíme mandľami, orechmi, orieškami, hrozienkami a rozličným kandizovaným ovocím. Rumová poleva: 150 g práškového cukru, 2-3 lyžice rumu, 3 lyžičky horúcej vody. Do misky dámme cukor, rum, horúcu vodu a miešame, až kým poleva nie je hladká a lesklá. (jš)

WĘTERYNARZ

WZDĘCIE ZWACZA KRÓW

Powracamy jeszczere raz do tego tematu, gdyż występuje on często na naszych terenach powodując straty w wielu gospodarstwach.

Żołdak przejuwaczy, a więc bydła, owiecy i kóz, jest zbudowany całkiem inaczej niż żołdak innych zwierząt lub ludzi. Składa się on z czterech części, przez które przechodzi pokarm. Części te to zwacz, czepiec, księgi i trawieniec. Zwacz jest największy z nich i wypenia całą lewą stronę jamy brzusznej.

Przejuwacze, wymienione na początku, rozdrabniają i miażdżą pokarm w jamie ustnej odmiennie niż inne zwierzęta. Przełknięty pokarm przez przełyk dostaje się najpierw właściwie do zwacza. Kiedy zwacz jest już częściowo napełniony, następuje żucie pokarmu. Odbywa się ono w ten sposób, że nawilżony pokarm w zwaczu wraca do jamy ustnej, gdzie zostaje dokładnie przeżuty, a więc rozdrobniony i zmiażdżony. Po tym procesie pokarm zostaje ponownie połknięty i wtedy przechodzi do dalszych części żołdaka.

Po zjedzeniu dużej ilości silnie fermentującej paszy, jak koniczyna, liście z kapusty, lucerna itp., w zwaczu gromadzi się dużo gazu, który rozciąga żołdak wywołując ból. Zwierzę nie może wobec tego dalej żuć. Szczególnie niebezpieczna jest karma spleśniała, sfermentowana, zgniłe kiszonki oraz przemarznięte okopowe. Wzdęcie może być także następstwem pasienia zwierząt na pastwisku po deszczu lub szronie, skarmiania młodej koniczyny oraz chciwego zjadania karmy. Objawy tej choroby są bardzo wyraźne i łatwe zauważalne, albowiem brzuch, szczególnie z lewej strony, gwałtownie powiększa się i jest twardy. Zwierzę automatycznie przestaje jeść, ma przyśpieszony oddech, robi wrażenie przestraszonego, często postępuje i dla tego w takim przypadku należy natychmiast przystąpić do ratowania. Przed wszystkim należy polewać lewy bok zwierzęcia zimną wodą. Takie zimne okłady powodują zwężanie się gazów. Dobrze robi założenie powróstka ze sło-

JAK TO BĘDZIE W UNII?

Usługi medyczne. Dotychczas wyjeżdżając za granicę, aby uchronić się przed wysokimi kosztami opieki lekarskiej, trzeba było wykupić w prywatnej formie specjalną polisę ubezpieczeniową. Od 1 maja 2004 roku zasada ta przestaje obowiązywać. Jeśli w Polsce jesteśmy objęci powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym, to nie będziemy musieli płacić za ubezpieczenie. Będziemy mogli korzystać z usług medycznych (powszechnych) identycznych, jak te dla obywateli kraju, do którego przyjechaliśmy. I nawet gdy tam płaci się za wizytę lekarską (jak np. we Francji), to uzyskamy możliwość starania się po powrocie do Polski o zwrot kosztów.

Czy podróże ziemia? Jeżeli ktoś ma działkę rolną lub grunt na wsi (np. odziedziczony po rodzicach), nie powinien się raczej spieszyć ze sprzedażą. Ceny ziemi w Polsce są średnio 6 do 10 razy niższe od średniej unijnej. Po wejściu do Unii będą rosnąć. Wzrost cen będzie dotyczył przede wszystkim gruntów w pobliżu dużych miast. Po tzw. odrolnieniu będą one mogły być wykorzystane jako działki budowlane. Stopniowo zaczną rosnąć też ceny ziemi rolnej z uwagi na tzw. dopłaty rolnicze. W pierwszym roku członkostwa wyniosą ok. 160 zł/ha i będą rosnąć przez 10 lat aż do osiągnięcia 100 proc. stawki obowiązującej w Unii. Ponadto, 12 lat po przystąpieniu do Unii, pełne prawo do nabywania gruntów w Polsce uzyskają obywatele innych państw Unii. A to może dodatkowo wpłynąć na wzrost cen.

Jaka będzie emerytura? Podejmując pracę w jednym z krajów UE, nie musimy martwić się, że przepadnie nam staż emerytalny wypracowany w Polsce. Dotyczy to również sytuacji odwrotnej – gdy pracujemy za granicą, a następnie wracamy do Polski. W Unii obowiązuje zasada sumowania okresów ubezpieczenia społecznego, dzięki czemu nasza emerytura będzie uwzględniać staż we wszystkich krajach, gdzie podjęliśmy pracę. Przepisy unijne gwarantują uzyskanie prawa do emerytury w każdym kraju członkowskim, w którym byliśmy ubezpieczeni przynajmniej przez rok.

Sprawa dyskryminacji kobiet. Przepisy UE surowo zabraniają jakiejkolwiek dyskryminacji w pracy ze względu na płeć. Za pracę na identycznym stanowisku i w identycznych warunkach pracodawca nie

może wypłacać kobietom innego wynagrodzenia niż mężczyźnie. Ponadto pracodawcy nie wolno dyskryminować kobiet ze względu na płeć przy awansach zawodowych oraz dostępie do kształcenia, nauki języków obcych czy innych szkoleń w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych.. Co ważne, nowe przepisy zabraniają także dyskryminacji pośredniej, czyli ustalania przez pracodawcę pozornie prawidłowych zasad pracy, które w praktyce okazują się dyskryminujące. Np. w sytuacji, gdy szef zakładu pracy ustala premie dla działu sprzedaży, gdzie pracują tylko kobiety, w wysokości tylko połowy stawek przysługujących w całym zakładzie. Ponadto przepisy zabraniają molestowania seksualnego. Dzięki nim kobiety zdobywają prawo do ochrony w pracy przed nie akceptowanymi przez nie zachowaniami o charakterze seksualnym. A więc takimi, które byłyby dla kobiet upokarzające lub naruszały ich godność.

Mniej hałasu. Unia Europejska chroni swoich obywateli przed uciążliwym hałasem. Problem ten dotyczy też Polski. Według oficjalnych danych aż 15 mln Polaków jest narażonych na nadmierny hałas (7,5 m od ruchliwej drogi hałas przekracza często 73,7 db!). Po przystąpieniu do Unii będziemy musieli podporządkować się normom unijnym i zmniejszyć emisję hałasu (dróg, urządzeń) do poziomu poniżej 65 db, który jest dopuszczalny w Unii. Również ciężki sprzęt drogowy i budowlany będzie musiał spełniać te rygorystyczne normy. W miastach o liczbie mieszkańców przekraczających 100 tysięcy trzeba będzie, począwszy od 2007 roku, opracowywać tzw. mapy akustyczne, określające miejsca o największym zagrożeniu hałasem i walczyć z nim.

WARTO WIEDZIEĆ...

- Nieobecność męża nie stanowi przeszkody, aby sąd orzekł rozwód. Sąd ustanie kuratora, aby reprezentował jego interesy. W pozwie o rozwód oprócz zarzutów stawianych mężowi podaj także ostatni znany ci adres męża. Po procesie sąd wyda wyrok, tak jakby mąż był obecny na rozprawach. (js)

my w poprzek pyska w ten sposób, aby zwierzę nie mogło go zamknąć. Jeżeli zabieg te nie pomogą a lekarz nie może natychmiast przyjechać, należy krowę ustawić przodem wyżej i przez jamę ustną wsuwać do przełyku sondę, uprzednio posmarowaną tłuszczem. Po wprowadzeniu sondy wyjmuje się zatyczkę i wtedy gazy znajdują ujście. Po ujściu gazów przez tę samą sondę wlewa się 1 litr wody z rozpuszczoną w niej 1 łyżką amoniu lub mydła.

Jeżeli żaden z podanych zabiegów nie pomaga i zachodzi obawa o życie zwierzęcia, należy przebić zwacz trójgranicem (trokerem). Trójgranicie musi być przed zabiegiem przemyty czystym spisytusem. Zwacz przebiją się w słabiźnie lewej strony, w miejscu, gdzie ściana brzucha jest najbardziej wzniesiona. W miejscu tym należy uprzednio wystrzyc sierść i odkroić je przez wytarcie kawałkiem waty zmoczonej w spisytusie. Trójgranicie wbija się tak, aby ostrze skierowane było do przodu, w kierunku głowy zwierzęcia i skośnie w dół. Najlepiej kierować go na lewy przedni łokieć zwierzęcia. Po wbiciu go należy powoli wyciągać sztylecik a jednocześnie drugą ręką przytrzymywać pochewkę, abu została w ciele. Otwór pochewki zasłania się palcem, aby gazy uchodziły powoli. Gwałtowne odejście gazów może spowodować śmierć zwierzęcia. Pochewkę zostawia się w ranie przez kilka godzin. Po wyjęciu jej należy miejsce przebicia obmyć ciepłą wodą a następnie spisytusem i aż do zagojenia smarować raz dziennie jodyną. Przy braku trójgranicza można użyć długiego, spiczastego noża, który wbija się tak samo, po czym przekręca się go, żeby lekko rozchyłał ranę. W ten sposób chronimy zwierzę przed gwałtownym ujściem gazów. Jeśli mimo to gazy uchodzą zbyt prędko, należy rankę zakryć palcem i tak regulować szybkość uchodzenia gazów.

Jak w każdej chorobie, tak i w tej, najważniejsze jest zapobieganie. A więc nie należy karmić bydła świeżą młodą koniczyną. Jeśli wypuszcza się bydło na zroszone pastwisko, należy je najpierw nakarmić sianem. Z żywienia oborowego na pastwiskowe trzeba przechodzić stopniowo, aby zwierzęta zdążyły przyzwyczać się do paszy zielonej. (js)

Plavba na plátiach po Dunajci. Foto: A. Klukošovská

DRUKARNIA

TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

Zrealizujemy Twoje Pomyśły i ...
nie zapłacisz wiele.

31-150 Kraków
ul. św. Filipa 7
tel. (0-12) 632 66 04
tel./fax (0-12) 634 11 27
e-mail: zg@tsp.org.pl

Oferujemy:
**jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2,
skład komputerowy,
kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie,
wydawnictwa i inne**

Polecamy do nabycia nasze publikacje:

- Almanach, *Słowacy w Polsce cz.III*, (rocznik), Kraków 1995 10,00 zł
- Almanach, *Słowacy w Polsce cz.VI*, (rocznik), Kraków 1999 10,00 zł
- Almanach, *Słowacy w Polsce cz.VII*, (rocznik), Kraków 2000 10,00 zł
- Almanach, *Słowacy w Polsce cz.VIII*, (rocznik), Kraków 2002 10,00 zł
- Almanach, *Słowacy w Polsce cz.IX*, (rocznik), Kraków 2002 10,00 zł
- J. Ciagwa, J. Szpernoga, *Słowacy w Powstaniu Warszawskim*, Kraków 1994 8,00 zł
- Zbigniew Tobjański, *Czesi w Polsce*, Kraków 1994 10,00 zł
- J. Ciagwa, *Dzieje i współczesność Jurgowa*, Kraków 1996 10,00 zł
- H. Homza, St. A. Sroka, *Štúdie z dejín stredovekého Spiša*, Kraków 1998 11,00 zł
- *Miejsce w zdarzeniu antologia współczesnych opowiadań słowackich*, Kraków 1998 12,00 zł
- Vlastimil Kovalčík, *Klucz Światła wybór poezji*, Kraków 1998 13,00 zł
- Pavol Országh Hviezdoslav, *Deti Prometeusa*, Kraków 1999 20,00 zł
- *Miasta i Miejsca, Mestá a Miestá*, Kraków 2001,
II polsko-słowackie spotkania poetów 10,00 zł
- *Antologia współczesnej poezji słowackiej*, Kraków 2002, w przekładach Bohdana Urbankowskiego 15,00 zł
- Julian Kwiek, *Z dziejów mniejszości słowackiej na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957*, Kraków 2002 10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27 NIP: 676-01-12-788

e-mail: zg@tsp.org.pl

nr konta: Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100